LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN | NR 2 | 2018

Nya tag mot forskningsfusk

Utländska läkare intensivutbildas

Forskning blev seriefigurer

Satsa på surr!

FORSKARE SKAPAR HÅLLBAR TRÄDGÅRD

Forskningen frodas i räddade växthus

För några år sedan vilade rivningshotet över Biologiska institutionens växthus vid gamla Geneticum längs Tornavägen. Sedan dess har växthusen rustats upp och bortglömd forskningsutrustning sett dagens ljus på nytt.

Några meter bort pågår spårvägsbygget men utifrån ser forskningsväxthusen ut som vilka växthus som helst. Väl inne är det första intrycket de många skiljeväggarna som delar upp flyglarna i olika rum. Vissa stora, andra små. En del möjliga att värma upp och klimatanpassa, andra inte.

NÅGRA RUM är utrustade med specialattiraljer som skåp, fjärilsburar och en kameraskena avsedd att filma humlor. Grejerna har forskare beställt av Biologiska institutionens servicetekniker, bröderna Anders och Lars Fredriksson, som konstruerat och byggt dem i institutionens egen verkstad.

– Forskarna har en idé sedan bygger jag och min bror, konstaterar Anders Fredriksson som vore det den enklaste saken i världen att bygga om odlingsskåp och sätta in extra hyllplan och belysning så att skåpet blir exakt så som forskaren vill ha det. ▶

På Biologiska institutionen lever verkstad och växthus ett liv i symbios. Serviceteknikerna Anders och Lars Fredriksson tillverkar och reparerar utrustning som forskarna använder i växthusen. På motstående sida längst ner syns laboratorieingenjör Chatarina Mattsson, Anders Fredriksson och Lars Fredriksson.

Verkstaden på Biologiska institutionen tar inte bara uppdrag från biologer. Vem som helst som jobbar på universitetet är välkommen att höra av sig. Bygga nytt eller reparera gammalt spelar ingen roll.

– Kan vi så hjälper vi till. Enda skillnaden är att biologerna betalar 300 kronor i timmen, de andra 500, säger Anders Fredriksson.

I mitten på mars börjar det spira av aktivitet i växthusen. Laboratorieingenjör Chatarina Mattsson visar runt bland experimentodlingar och rum anpassade för insektsförsök.

NÄR RIVNING AV VÄXTHUSEN var ett reellt alternativ för några år sedan var det inte särskilt stor del av ytorna som användes till det de är avsedda för. Nu utnyttjar forskare ungefär 80 procent under högsäsong. Mer än tidigare alltså, men det finns plats för fler.

Och det som gäller för verkstaden gäller även växthusen: Andra än biologer är också välkomna. Livsmedelstekniker från Kemicentrum har redan fått upp ögonen för växthusen, likaså forskare vid LTH. Vintertid stuvar Botaniska trädgården undan växter i ett av rummen.

Men det är en tidigare hyresgäst som sticker ut mest – Skissernas museum. De använde växthuset för att torka kaveldun inför en utställning.

– Det är nog det mest udda vi har haft, säger Chatarina Mattsson.

Det är den 19 mars och inne i växthuset, några meter från spårvägsbygget, smakar Chatarina Mattsson på stora, söta, röda bär.

SAMTIDIGT FINNS DET de som borde känna till växthusen och dess möjligheter men som inte gör det.

– En del biologer frågar om det går att ställa in temperatur och luftfuktighet. Det finns till och med de som blir överraskade av att det överhuvudtaget finns växthus. Det är konstigt, säger hon.

Chatarina Mattsson fortsätter längre in i den ena flygeln. Längst bort finns några tomma odlingsbänkar. De ser inte mycket ut för världen och för ett otränat öga skiljer de sig inte från resten av bänkarna. När Chatarina Mattsson lägger handen på bänkskivan är det som om hon vidrör odlingsbänkarnas egen graal, och hon ångrar inte en sekund att hon och Anders Fredriksson ägnade borden lite extra uppmärksamhet när de röjde upp.

– De här borden är uppvärmda underifrån. Det är jätteovanligt och hur värdefullt som helst för en odlingsmänniska som jag. Rotbildningen går ju mycket snabbare när jorden värms upp, och det skadar inte plantorna.

Ett par jordgubbsplantor i bordets ena hörn bär syn för sägen. Det är den 19 mars och stora, röda bär dinglar några centimeter över bordsskivan.

– Du måste smaka, de är jättegoda! Det här är belöningen.

TEXT: JAN OLSSON
FOTO: INGER EKSTRÖM

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 11.700 exemplar och utkommer med 6 nummer per år.

REDAKTION

Jenny Loftrup
tf redaktör
046-222 95 90
jenny.loftrup@kommunikation.lu.se

Maria Lindh
bitr. redaktör, ansvarig utgivare
046-222 95 24,
maria.lindh@kommunikation.lu.se

Jessica Bloem
journalist
072-203 15 12
jessica.bloem@kommunikation.lu.se

Lena Björk Blixt
journalist naturvetenskap
046-222 97 23
lena.bjork_blixt@science.lu.se

Petra Francke
journalist och layout
046-222 03 16,
petra.francke@kommunikation.lu.se

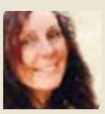
Åsa Hansdotter
journalist medicin
046–222 18 87
asa.hansdotter@med.lu.se

Gisela Lindberg
journalist humaniora och teologi
046-222 72 33
gisela.lindberg@kansliht.lu.se

Evelina Lindén
journalist ekonomi
046-222 80 73,
evelina.linden@ehl.lu.se

Kristina Lindgärde
journalist LTH
046-222 07 69,
kristina.lindgärde@kansli.lth.se

Ulrika Oredsson
journalist samhällsvetenskap
046-222 70 28,
ulrika.oredsson@kommunikation.lu.se

Adress: LUM, Lunds universitet, Box 117, 22100 Lund **Internpost:** Hs 31

E-post: lum@lu.se

LUM på nätet: www.lum.lu.se

Annonser: tomat annonsbyrå, www.tomat.se tel 046-13 74 00, e-post info@tomat.se

Prenumerationer: Anställda vid LU får LUM gratis. För prenumeration kontakta Eva.Andersson@kommunikation.lu.se, tel 046-222 70 10.

Adressändring: Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: Stibo Graphic

Nästa LUM: Manusstopp: 16 maj. Utkommer: 5 juni.

ISSN: 1653-2295

Omslag: Lina Herbetsson. Foto: Jimmy Hertzman

smakprov.

6 Nya regler mot forskningsfusk

Nu kommer reviderade EU-regler för att stoppa forskningsfusk. Mer fokus ska sättas på den institutionella miljön än på enskilda personer vid bedömning av vetenskaplig oredlighet. Skyddet för visselblåsare ska också förstärkas.

8 Friare att välja utvärderingmodeller

Universitetskanslersämbetet inför nu en ny typ av bedömning av utbildningskvaliteten som gör det friare för universiteten att själva bestämma hur utvärderingarna ska göras. Vid LU är arbetet i full gång vid fakulteterna för att hitta passande utvärderingsmodeller.

18 Tema: Hållbarhet

Den 23–28 april arrangeras Hållbarhetsveckan i Lund, där universitetet deltar med ett brett program. Inför veckan har LUM talat med forskare inom hållbarhetsområdet om det nynordiska gröna köket, den snabba modeindustrin, att leva som man lär som miljöforskare och om hur konst och vetenskap kan medverka till ett mer hållbart samhälle.

28 Forskningsserier når nya grupper

Roligt eller oseriöst? Stamcellsforskaren Malin Parmar har mött båda reaktionerna på att hon på ERC:s initiativ har tagit fram tecknade serier om sin forskning.

34 Mot svensk läkarlegitimation

I januari startade LU ett program för läkare med utländsk läkarexamen som behöver komplettera sin utbildning för att kunna söka svensk läkarlegitimation. LUM har träffat de sydamerikanska läkarna Mariana Reza Felix och Marcelo Petri som tycker att det är svårast att lära sig de oskrivna sociala reglerna.

Reviderade EU-regler mot forskningsfusk

Mindre fokus på syndabockar – hela forskningsmiljöer granskas

FORSKNINGSFUSK. Vid bedömning av vetenskaplig oredlighet ska mer fokus sättas på den institutionella miljön och mindre på den enskilda forskaren. Likaså ska visselblåsarnas skydd förstärkas.

Det är några nyheter i EU:s reviderade kodex för forskningens integritet som har tagits fram under ledning av LU-professorn Göran Hermerén. EU-kommissionen lanserar den nu som ett riktmärke för dem som söker anslag från Horizon 2020.

Göran Hermerén har lett arbetet med att ta fram EU:s reviderade kodex för forskningens integritet.
FOTO: KENNET RUONA OCH CATRIN JAKOBSSON

Göran Hermerén är seniorprofessor i medicinsk etik vid LU och han leder sedan några år tillbaka arbetsgruppen för vetenskap och etik inom All European Academies, ALLEA. Arbetsgruppen har varit bred och han påpekar att det nu är första gången som offentliga och privata forskningsorganisationer har enats om principerna för integritet i forskningen. Utbildningen i forskningsetik betonas och att den bör vara återkommande och inte bara inriktas på juniora forskare. Liksom det förebyggande arbetet är hela forskningsmiljön viktig.

– Om en doktorand hittar på eller manipulerar data så kan man ju undra var handledarna fanns. Samma sak för en enskild forskare som ju ofta finns i en grupp bland kollegor. Hela miljön blir nu viktigare än att bara peka ut enskilda syndabockar, säger Göran Hermerén.

FORSKNINGSLANDSKAPET har också förändrats, både dess metoder och mål. Open access, Open Data och Big data för med sig både möjligheter och problem.

– Det finns även faktorer i forskarsamhällets meritvärderingssystem som kan fresta forskare att ta genvägar som inte är förenliga med god forskningssed. Som till exempel ”publish or perish”-kulturen och fokus på kvantitet, säger Göran Hermerén.

Ett exempel är den så kallade salamipubliceringen där en vetenskaplig artikel splittras i flera mindre delar för att det ska kunna bli fler publiceringar.

På frågan om det har blivit lättare att fuska svarar han att det blivit svårare att upptäcka fusk.

– Det finns en kris i forskningen när det gäller reproducerbarhet av forskningsresultat, säger han. Och det finns också en gråzon mellan slarv, inkompetens, stress och uppsåt att bedra, där ofta ord kommer att stå mot ord.

FÖR ATT ÄNDRA PÅ meritsystemet menar Göran Hermerén att det krävs kunskaper om regelverk och etiska principer, ökad medvetenhet och en träning i att hantera etiska problem. Och han föreslår återkommande utbildning och särskilda seminarier

för handledarna vid sidan av den utbildning som doktoranderna får.

Göran Hermerén tar även upp EU:s nya dataskyddsreglering, GDPR, som kommer att påverka forskare vid alla fakulteter. Han menar vidare att den etikutbildning som ges måste skilja sig åt beroende på vilka ämnesområden det handlar om.

– Den bör bygga på aktuella exempel hämtade från forskning som deltagarna känner till. Då blir budskapet relevant och lätt att ta till sig, säger han.

DEN NYA EUROPEISKA KODEXEN tar också upp visselblåsarnas utsatta situation. De utsätts ofta för repressalier och behöver ett starkare skydd. På många håll, bland annat i Lund, har man gjort det möjligt att anmäla forskningsfusk anonymt, vilket det finns anledning att vara skeptisk mot, menar Göran Hermerén.

– Man måste vara säker på att anmälningar görs i god tro, inte för att smutskasta ovänner, fastslår han.

Sanktioner är ett annat problem. Oredlighet ses inte som lagbrott och leder sällan till direkta straff. Att man fryses ut av sina kollegor och får svårt med framtida anslag har setts som tillräckligt. Göran Hermerén tycker att sanktioner måste till, men att det ska finnas en rimlig proportion mellan graden av förseelse och sanktionen.

– I USA har man kommit längre – vi har inte ens nationell samsyn.

Som ordförande i Vetenskapsrådets etikråd föreslog Göran Hermerén för länge sedan att universiteten skulle inrätta etikombudsmän för hantering av anklagelser om vetenskaplig oredlighet (enligt den modell man har i Tyskland). Men det är först nu som Karolinska Institutet har gjort det och än så länge har inget annat universitet följt efter.

MARIA LINDH

FOTNOT. **"Den europeiska kodexen för forskningens integritet" ersätter den tidigare från 2011. EU-kommissionen har låtit översätta den nya kodexen till alla medlemsstaters språk, även översättningar till japanska och turkiska är på gång.**

Vicerektor Bo Ahrén:

– LU är för brett för en enda etikombudsman

FORSKNINGSFUSK.– Information och utbildning är viktigt för att bryta gamla mönster som motverkar god forskningssed, och det måste in redan i forskarutbildningen, säger vicerektor Bo Ahrén som är ordförande i Etikrådet som inrättades vid LU hösten 2016.

Rådet med elva medlemmar (se nedan) sammanträder två gånger per termin. Till detta kommer ett antal seminarier. Hittills har man arrangerat tre stycken om olika etiska dilemman.

– Ännu ett planeras som troligtvis kommer att handla om internationalisering, säger Bo Ahrén.

RÅDET TAR INTE UPP ärenden eller anmälningar som går till oredlighetsnämnden, utan kan mer ses som ett diskussionsforum. Frågan om en etikombudsman var uppe nu i år och Karolinska Institutets etikombudsman Anders Ekbom ingår som extern medlem i LU:s etikråd.

– Vi kom fram till att LU är för brett för en enda etikombudsman. Det är skillnad på Karolinska som bara har en fakultet, säger Bo Ahrén. Vi behöver därför andra förslag.

HAN BERÄTTAR, som ett tips, att han under sin tid som dekan vid Medicinska fakulteten inrättade en förtroendegrupp för etiska problem vilken fortfarande finns kvar. Där förs inga protokoll, och Bo Ahrén menar att möjligheten att göra anmälningar anonymt också är ett steg på vägen att skydda visselblåsare.

Han är helt enig med Göran Hermerén om problemet med att så många nya forskningsresultat inte är reproducerbara, och han är förvånad över att media ofta tar upp just den forskningen och nästan aldrig följer upp den. Det kan röra sig om slutsatser i studier där antalet observationer varit små – eller studier som publiceras på mycket preliminära data där forskarna inte bemödat sig om att reproducera sina resultat.

– Önskan att snabbt publicera sig är ofta en förklaring. Och den har sin grund i det meriteringssystem som funnits länge och belönar många publiceringar, säger Bo Ahrén.

Han hoppas att den nyreviderade europeiska kodexen för forskningsintegritet kommer att innebära en ökad gemensam syn på hur man hanterar vetenskaplig oredlighet, både nationellt och internationellt.

– Men det är inte bara regelverk och incitamentsstrukturer som måste ändras utan även attityder och kulturen inom forskningsvärlden, säger Bo Ahrén.

MARIA LINDH

MEDLEMMAR I ETIKRÅDET: **Bo Ahrén, vicerektor; Torun Forslid, rektorsråd; Fredrik Andersson, dekan Ekonomihögskolan; Ann-Katrin Bäcklund, föreståndare Pufendorfinstitutet; Anders Ekbom, seniorprofessor Karolinska institutet (extern); Ulf Ellervik, professor kemi; Mats Johansson, lektor kliniska vetenskaper; Björn Petersson, docent filosofi; Johanna Gustafsson Lundberg, professor Centrum för teologi och religionsvetenskap; Lena Halldenius, professor historia; Titti Mattsson, professor juridik; och Anna Meeuwisse, professor Socialhögskolan. Dessutom studentrepresentanterna Johanna Henriksson och Alexander Nymark.**

All examensgrundande utbildning ska utvärderas och det gäller även fristående kurser som kan ingå i en examen. Detta ska göras minst vart sjätte år. Senast den 1 januari 2019 ska fakulteterna ha påbörjat arbetet.
FOTO: HÅKAN RÖJDER

Nytt nationellt system för kvalitetsvärdering införs

Friare för fakulteterna att välja hur utbildningarna ska utvärderas

UTBILDNINGSKVALITET. Det egna ansvaret för bedömningen av utbildningskvaliteten ger oss möjlighet att skräddarsy meningsfulla utvärderingar som vi kan ha nytta och glädje av på flera sätt.

Det menar Åsa Ekberg, chef för avdelningen Kvalitet och utvärdering som kan ge stöd och råd till fakulteterna i utvärderingsarbetet.

Bakgrunden till att Universitetskanslersämbetet, UKÄ, nu inför en ny typ av kvalitetsutvärdering är en massiv kritik från hela högskolesverige mot det gamla systemet som inte ens ansågs hålla internationell standard. Istället för att UKÄ granskar alla utbildningar vid landets lärosäten ska de nu granska lärosätenas egna kvalitetssäkringsarbeten. Det blir en typ av självutvärderingssystem liknande det forskningen har, förklarar Åsa Ekberg och menar att det är ett väl prövat system.

Åsa Ekberg är chef för avdelningen Kvalitet och utvärdering som kan ge stöd och råd till fakulteterna i utvärderingsarbetet.
FOTO: MARIA LINDH

– Och inom forskningen fungerar det ju så varför skulle det inte göra det inom utbildningen?

Men även detta nya system möts av en hel del kritik, såsom att det blir jobbigt och tidskrävande, särskilt för fakulteter med många små ämnen. Man tycker också att det blir dyrt, bland annat för att anlita externa bedömare.

MEN DET FINNS CENTRALA PENGAR att hämta. Utbildningsnämnden och forskarutbildningsnämnden har beslutat att ge medel till dem som vill sätta igång en pilotverksamhet. Det handlar om 320.000 kro-

nor per fakultet som ska användas till pilotutvärdering av utbildningar. Pengarna är dock inte tillgängliga längre än ett och ett halvt år från och med nu.

Vad som ska prägla kvalitetsutvärderingarna är ganska givet. Det finns ett ramverk från UKÄ med kriterier som exempelvis lärarkvalitet och studentinflytande.

– Det är hur man ska göra det som är fritt, säger Åsa Ekberg och exemplifierar med Musikhögskolan som valt att göra det i form av ett europeiskt gängse system som heter ”MusiQuE”.

Man kan välja att jämföra sig med ett annat nationellt universitet eller satsa på en europeisk jättebedömning. På vissa håll finns det redan system för kvalitetsutvärdering som fungerar. Exempelvis inom Ekonomihögskolan som sedan många år tillbaka använder sig av den internationella EQUIS-utvärderingen. Även utbildningsprogram som leder till legitimerade yrken som sjuksköterska och läkare är undantagna och kommer fortsättningsvis granskas av UKÄ.

ANNARS ÄR DET all examensgrundande utbildning som ska utvärderas och det gäller även fristående kurser som kan ingå i en examen. Detta ska göras minst vart sjätte år. Senast den 1 januari 2019 ska fakulteterna ha påbörjat arbetet och i mitten av 2020 kommer UKÄs bedömargrupp på besök för att granska Lunds universitets kvalitetsarbete.

– Dessförinnan ska vi ha lämnat en central självvärderingsrapport, säger Åsa Ekberg som kommer att delta i den kvalitetsdialog som rektor årligen har med fakulteterna.

Både utbildningsnämnden och forskarutbildningsnämnden kommer också att vara forum för dessa frågor, och från centralt håll kan man få stöd och råd.

– Men vi vill inte bli något mini-UKÄ, vi blir inte utförare. Det är fakulteterna själva som väljer en modell som passar dem. Kraften i detta är att man har stort självbestämmande, säger Åsa Ekberg.

MARIA LINDH

Fakulteterna prövar nya modeller

UTBILDNINGSKVALITET. Ute bland fakulteterna sjuder det av kvalitetstänk. Det är få formella beslut tagna kring vilka modeller man ska använda sig av – men på sina håll finns det ändå rätt tydliga bilder av hur de ska se ut. LUM har gjort nedslag på fyra fakulteter.

Inom Humanistiska och teologiska fakulteterna med många små ämnen, tänker man i teman.

– Att utvärdera varje ämne blir för dyrt och vi vill skapa utvärderingar som blir meningsfulla och utvecklande för verksamheterna, säger utbildningsledare Hege Markussen som har jobbat länge med kvalitetssäkring.

Hon berättar att man redan i samband med det omfattande kvalitetsutvecklingsprojektet EQ11 införde kvalitetsdialoger med institutionerna och dessa låter man vara navet i den kommande utvärderingen. Man har också ett samarbete med Högskolepedagogisk utveckling AHU (f.d. CED) och får del av den forskning som finns kring hur man utvärderar utbildning på bästa sätt.

– Vårt nätverk av studierektorer är också viktigt. Där finns mycket kunskap kring hur det ser ut med kvaliteten på våra utbildningar, säger Hege Markussen.

PÅ SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA fakulteten skissar en nybildad projektgrupp med Lena Örnberg som projektledare på en utvärderingsmetod som ska diskuteras i fakultetsstyrelsen. En projektplan med ramarna kring kvalitetsarbetet är redan tagen och Lena Örnberg tycker att man kommit rätt långt med förankringsarbetet och tankarna kring kvalitetssäkring.

– Mycket är gjort sedan tidigare, säger hon.

Fakulteten är utbildningstung med hela program och fristående kurser, även tvärvetenskapliga. Här tänks det i kluster som exempelvis att följa ett ämne från grund- till forskarutbildningsnivå och kanske utvärdera flera program gemensamt. Några utbildningar kan kräva internationella bedömare och det kan finnas behov av brukarperspektiv på andra utbildningar, exempelvis inom Socialhögskolan.

– Vi ska vara klara i höst och vi tittar på vedertagna metoder som vi kan skruva så att de passar fakulteten, säger Lena Örnberg.

LTH UTGÅR FRÅN den policy och de föreskrifter som precis har beslutats, berättar Christina Åkerman, avdelningschef vid Kvalitetsstöd på LTH. Några delar i fakultetens kvalitetssäkringssystem har utvecklats och införs för närvarande. Samtidigt arbetar olika arbetsgrupper med metodutveckling av andra delar i systemet. Christina Åkerman beskriver det interna arbetet som intensivt.

– Målet är att utveckla ett kvalitetssystem som stödjer utveckling, säger hon.

NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN började revidera alla sina utbildningsplaner och examensmål redan för ett år sedan.

– När vi är klara har vi kanske kommit igenom hälften av självvärderingsarbetet, säger utbildningsledare Ina Alexandersson.

Hon berättar att det är mycket prat och diskussion kring kvalitetssäkringen och hon tror att det kommer att sluta i en modell som ligger mitt emellan det traditionella och det nytänkande.

– Vi kan plocka ut vissa delar och utvärdera dem separat som exempelvis studentinflytande och uppföljning av kursvärderingar. Och sen har vi studiemiljöer som sammanfaller med LTH som vi kommer att ta intryck av.

Ina Alexandersson tycker att förutsättningarna för arbetet inom hennes fakultet är goda.

– Vi är lagom stora och har en bra struktur med ett studierektorsnätverk och en väl fungerande utbildningsnämnd. Vi ska jobba tillsammans – ingen ska behöva sitta ensam med kvalitetsutvärderingen.

MARIA LINDH

Extra guldregn från Crafoordska till torra ämnen

DONATIONER. En professur i fonetik, en ny forskningsmiljö inom juridik och en förstärkning av psykoterapin inom psykologprogrammet. Det är resultatet av 20 miljoner kronor i extra bidrag utöver Crafoordska stiftelsens ordinarie anslagsutdelning.

– Det känns särskilt roligt att få ge till just dessa fakulteter som inte brukar ta emot så mycket av oss, säger stiftelsens ordförande Ebba Fischer.

Crafoordska stiftelsens ordförande Ebba Fischer håller dörren på glänt.

Crafoordska stiftelsen delar ut cirka 100 miljoner kronor om året. Av dessa går 60 till vetenskapliga anslag främst inom medicin, teknik och naturvetenskap. 15 miljoner till kultur, idrottsföreningar, handikapporganisation med flera. Och 25 miljoner till projekt som de själva letar upp.

– Vi tog möjligheten att förstärka inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik, eftersom fler ansökningar kommit in från de områdena i år, säger Ebba Fischer.

STIFTELSEN har på senare tid bidragit till biblioteket på LUX, men de får annars inte så många ansökningar från de "torra" disciplinerna. Stiftelsen har vissa principer som att inte ge till anslagsansökarens egen lön eller till punktinsatser.

– Vi vill gärna bidra till sådant som fakulteten sedan tar över ansvaret för och som fortsätter, säger Ebba Fischer, som inte heller har något emot ansökningar om infrastrukturella satsningar som instrument och utrustning.

Lite av den varan blir det för de fem miljonerna som går till att etablera en forskningsmiljö kring studenternas psykoterapiverksamhet på psykologprogrammet.

– Vi behöver bättre kameror för inspelning av studenternas sessioner med egna patienter som sker under handledning, och bättre verktyg för att samla in och utvärdera resultaten, säger Robert Holmberg, prefekt vid Institutionen för psykologi.

Med bättre underlag ökar också möjligheten att utveckla kunskapen vidare och att rekrytera fler forskare, vilket man också vill göra.

PÅ HUMANISTLABORATORIET är man särskilt glad över professuren i fonetik som möjliggörs tack vare de nya åtta miljonerna. Professuren har varit vakant sedan Gösta Bruces plötsliga bortgång 2010.

– Nu får fonetiken möjlighet att återta den framstående position som ämnet haft internationellt under många decennier, säger Marianne Gullberg, professor i allmän språkvetenskap och föreståndare för laboratoriet.

Hon menar att professuren i fonetik kommer att förstärka hela språkvetenskapen vid LU och hon hoppas att den utrustning man byggt upp vid Humanistlaboratoriet ska inspirera till nya forskningsidéer inom fonetikämnet.

JURIDISKA FAKULTETENS DEKANUS Mia Rönnmar gläder sig åt den nya forskningsmiljön i Health & Law som professor Titti Mattsson ska leda. Den ska ta sig an globala samhälleliga utmaningar av stor strategisk betydelse, säger Mia Rönnmar.

– Hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar i och med att vi blir allt äldre. Frågor om etik, patienträttigheter och e-hälsa är också aktuella och här har rättsvetenskapen en viktig roll att spela, säger hon.

Den nya forskningsmiljön, som får sju miljoner kronor, kommer att bli tvärvetenskaplig och även inrymma utveckling av nya kurser och samverkan med omvärlden.

TEXT & FOTO: MARIA LINDH

Bergman-jubileum samlar forskareliten

FILMVETENSKAP. I år är det 100 år sedan Ingmar Bergman föddes. Firandet av den svenske regissören, dramatikern och författaren är omfattande och pågår hela året – från retrospektiv och bokutgivningar till dokumentärer och utställningar. På Språk-och litteraturcentrum hålls en stor Bergman-konferens i juni.

Erik Hedling arrangerar konferensen "Ingmar Bergman 100 years".

– Som alla stora konstnärer är Bergman ständigt aktuell, säger Erik Hedling, professor i filmvetenskap vid Språk- och litteraturcentrum.

– Det handlar om det mänskliga tillståndet, och det lyckas han i många av sina verk göra oerhört intressanta analyser av.

Men allt i hans produktion åldras inte med samma värdighet, anser Erik Hedling.

– Bergman hade en faiblesse för svensk buskis som jag personligen inte klarar av. Sedan är ju kvinnosynen i de tidiga filmerna gravt otidsenlig. De innehåller grova schabloner och nedlåtande skildringar. Men de blir bättre under sextiotalet.

FORSKARE HAR LÄNGE intresserat sig för Ingmar Bergman och hans digra produktion inom såväl film som teater. Den 13–17 juni arrangerar Erik Hedling "Ingmar Bergman 100 Years", en vetenskaplig konferens om jubilaren. Konferensen är den enda i sitt slag under det pågående Bergmanåret, och ett flertal av världens främsta Bergmanforskare kommer likt Isak Borg i Smultronstället att färdas till Lund mot slutet av terminen.

Forskningen kring Bergman har delvis ändrat karaktär de senaste åren från att tidigare ha haft ett stort fokus på teologiska och filosofiska frågor. Sedan regissörens eget arkiv öppnades för forskare 2005 har nya fält öppnats.

– Dels har det publicerats flera böcker om Bergman och det skrivna ordet, dels har forskare som är intresserade av Bergman i relation till filmhistorien och den samhälleliga kontexten kunnat ta hjälp av arkivet.

Arkivet har även öppnats för andra forskare än film- och teatervetare, framför allt litteraturvetare.

– Bergmanforskningen idag är mer diversifierad än tidigare, och vi är flera som försöker placera in honom i ett svenskt kulturklimat, en svensk kulturhistoria, säger Erik Hedling.

Trots allt som skrivits om Bergman under åren finns det fortfarande outforskade aspekter av hans konstnärskap.

– Ta till exempel detta att det i år även är jubileumsår för 1968, men jag har inte sett nästan någonting skrivet om Bergman i den kontexten, trots att det är en väldigt avgörande period för honom ur flera olika aspekter. Bara det är ett avhandlingsämne – Bergman och vänstern! Själv är han mångtydig, det går inte klistra en etikett på honom utan vidare – han är både reaktionär och radikal, säger Erik Hedling.

INGMAR BERGMANS BETYDELSE för det svenska kulturlivet under en stor del av 1900-talet är odiskutabel, även om hans dominans kan upplevas på olika sätt. För vissa är han sinnebilden av auteuren, regissören som också skriver sina egna filmer och vars personliga vision står i centrum för produktionen. För andra är han en kvävande koloss, stöttad av en kultur som dyrkar manliga genier, och vars vålnad det svenska kulturlivet fortfarande brottas med. "Vår andes dalahäst mot världen", som Bo Widerberg en gång uttryckte det.

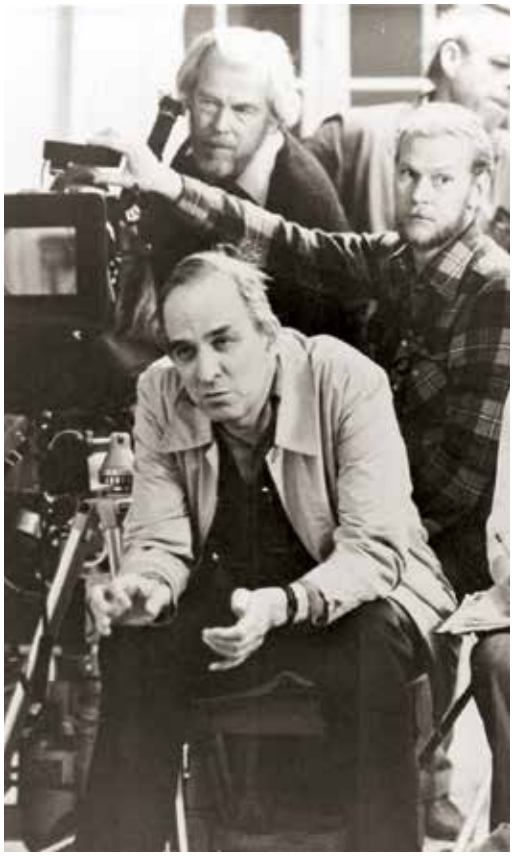

I år firas att det är hundra år sedan Ingmar Bergman föddes. FOTO: MARY EVANS PICTURE/TT

– Självklart har Bergman haft en delvis förödande inverkan på svensk filmproduktion, säger Erik Hedling.

– På sextiotalet blir han idealet som alla ska förhålla sig till, hans sätt att göra film blir det officiella, statligt understödda konstnärliga idealet i Sverige. Och det slutar inte väl, för det finns ju ingen annan Bergman.

MARTIN DEGRELL

INGMAR BERGMAN 100 YEARS

Konferensen Ingmar Bergman 100 Years äger rum på Språk- och litteraturcentrum 13-17 juni. Föreläsningarna är öppna för allmänheten. Medverkande forskare är bland andra Maaret Koskinen, Peter Cowie, Thomas Elsaesser och Linda Haverty-Rugg.

Samhällsvetarna drar igång tankesmedja med teknikfokus

SAMHÄLLSVETENSKAP. Allt fler samhällsfunktioner påverkas av digitaliseringen och den snabba teknikutvecklingen. Vid Samhällsvetenskapliga fakulteten startar man nu därför en tankesmedja med fokus på teknik. Sociologen Carola Aili är en av initiativtagarna.

Varför behövs en tankesmedja med samhällsvetenskapliga perspektiv på teknik?

– Det finns många på fakulteten som är intresserade av frågorna och nu tar vi ett gemensamt grepp. Utvecklingen går idag oerhört snabbt inom tekniken och samhällsvetenskapen måste hänga med. Förändringarna av vardagsliv, arbete och utbildning är på väg in i nästa digitaliseringsfas. Det handlar om artificiell intelligens, hur man utvinner data ur stora datamängder (s.k. datamining) och robotteknik.

Finns det en efterfrågan på samhällsvetare i de här frågorna?

– Ja, industrin har förstått att vi måste vara med när den nya tekniken utformas, men själva är vi dåligt förberedda. Därför startar vi den här tankesmedjan som ska jobba både inåt mot universitetets forskare och utåt för att sprida kunskap. Såväl studenter som lärare på universitetet måste bli mer

Sociologen Carola Aili är en av initiativtagarna till tankesmedjan.

medvetna om vad det är för krav som ställs. Idag kan man till exempel se platsannonser där man söker sjuksköterskor med programmeringskompetens, men dagens utbildningar ligger långt ifrån att kunna tillgodose det behovet på arbetsmarknaden.

Inom vilka områden finns de största utmaningarna anser du?

– Det kan gälla ansvarsfördelning, etik och demokrati. Statsvetare arbetar ju exempelvis mycket med policyfrågor och då måste de här perspektiven vara med. Också när det gäller arbetslivet är det många frågor som tornar upp sig.

– Forskarnas egna och studenternas professionsspecifika kompetenser utmanas på gott och ont. Tankesmedjan behöver arbeta med analys av kursplaner för att se i vilken mån de förbereder studenterna för det digitala arbetslivet. Kanske behövs nya typer av kritiska förmågor? Vi behöver också se över vår forskningsinfrastruktur.

Hur ser det ut med digitaliseringskompetensen vid Samhällsvetenskapliga fakultetens yrkesutbildningar?

– Jag skulle tro att Socialhögskolans socionomutbildning har kommit längst när det gäller att utbilda sina studenter, de blivande socionomerna, i digital kompetens. De behöver kompetensen för att kunna påverka de digitala verktyg som används inom socialtjänsten.

– Statsvetaren Maria Hedlund håller på att utveckla ett masterprogram om artificiell intelligens inom ramen för fakultetens Graduate School. Intresset för det verkar vara stort trots att det beräknas dra igång först 2020.

Vad blir det första steget för tankesmedjan?

– Från om med april anordnar vi en rad workshops vid fakulteten och jag hoppas att alla som är intresserade har möjlighet att delta. Wallenbergstiftelsen gör en jättesatsning på AI och anordnar i samband med detta en rad konferenser vid olika lärosäten. Vi inom tankesmedjan har deltagit i några av dessa. Ofta som enda samhällsvetare, så det verkar inte vara så att samhällsvetare vid andra lärosäten ligger längre fram.

ULRIKA OREDSSON

PLANERADE WORKSHOPS

- Introduction to artificial intelligence and robotics – 13 april
- Health Sector and the new generation technology and new fields for using old technics – 17 april
- We invent problems and needs at the faculty – 27 april
- Work Environment 4.0 – 12 oktober
- The symbiosis between digitech and the neoliberal governance of the work force – 26 oktober

Naturvetenskapliga fakulteten startar en ny typ av karriärprogram. FOTO: KENNET RUONA

Naturvetarna startar karriärprogram med genusperspektiv

KARRIÄRUTVECKLING. Härskartekniker, organisation och diskriminering tas upp i en ny typ av karriärprogram med särskilt genusperspektiv som startas vid Naturvetenskapliga fakulteten.

Inom programmet kommer man att arbeta med gruppmentorskap och fokusera på övergripande frågor med målet att förändra strukturerna inom universitetet.

Bakgrunden till det nya programmet "Mentoring for Change" är den ojämna könsfördelningen bland Naturvetenskapliga fakultetens professorer, där hela 80 procent är män.

Tomas Brage, professor i fysik, ingår i styrgruppen för programmet och han menar att ledarskapet har stor betydelse för de nya strukturer som krävs för att öka jämställdheten. Därför blir det mycket fokus på ledarskap för de 20–25 adepter som antas till programmet. De knyts till fyra–fem mentorer som är seniora professorer och meningen är att varje grupp ska bestå av en mentor med tre–fyra adepter.

– Det finns många fördelar med att arbeta i grupp, säger Tomas Brage. Det blir mindre fokus på den enskilda adepten som inte heller behöver vara helt beroende av mentorn. Det blir lättare att skapa nätverk och dra nytta av varandras erfarenheter och kunskap.

ALLA SOM DISPUTERAT och är i början av sin karriär har varit välkomna att söka, liksom de inom LTH och Medicinska fakulteten som är anställda på gemensamma institutioner med Naturvetenskapliga fakulteteten. Parallellt med gruppträffarna ges en seminarieserie med olika teman som organisation och kultur, meritokrati och kollegiala bedömningsprocesser, normkritik och "bias" samt härskartekniker och diskriminering.

Programmet pågår under 15 månader och startar i april med första seminariet i maj. Förutom Tomas Brage ingår också Ragnhild Möller och Inger Lövkrona (som expert och den som lagt grunden till mentorprogrammet) i styrgruppen.

MARIA LINDH

Rutiner för val av prorektor analyseras

PROREKTORSREKRYTERING. Analysgruppen som ska se över rutinerna vid rekrytering av prorektorer i framtiden, är utsedd. Deras rapport ska vara klar i juni, och Mats Benner i universitetskollegiet ser framtiden an med tillförsikt.

– Vi vill få till ett bra samspel med styrelsen, och analysgruppen kommer säkert att lägga grunden för det, säger han.

Mats Benner.

Gruppen kom till på universitetskollegiets initiativ med anledning av det missnöje som själva rekryteringsprocessen väckte vid senaste prorektorsvalet. Kollegiet fick bara en kandidat att ta ställning till, vilket man inte var nöjd med.

Mats Benner sitter inte själv med i analysgruppen, utan den består av Thomas Kaiserfeld och Marie Wahlgren båda lärare, samt Fredrik Tersmeden, arkivarie, och en studentrepresentant.

– Det känns som en mycket bra grupp, tycker Mats Benner.

Han vill att universitetsstyrelsen ska se universitetskollegiet som en resurs och det faktum att styrelsen nu tillsatt analysgruppen tycker han visar att styrelsen står upp för kollegialiteten.

– Sedan är det också viktigt att kollegiet är alert och vaket och engagerat.

Bland nya ledamöter i universitetskollegiet kan nämnas Cecilia Lundberg, Christer Löfstedt, Elsa Trolle Önnefors, Jan Nilsson, Knut Deppert, Lars Dahlin, Mats Alvesson och Tomas Bergström.

MARIA LINDH

GDPR innebär bland annat att personuppgifter inte får hanteras i onödan. Lagring av personuppgifter kräver samtycke av personen. En process måste också finnas för att radera lagrade personuppgifter när de inte längre behövs. En person har dessutom rätt att bli glömd under vissa villkor, det vill säga att begära att känsliga lagrade personuppgifter raderas. FOTO: MOSTPHOTOS

Dataskyddsforskare:

– Överdriven panik över GDPR

DATASKYDD. Den 25 maj börjar GDPR, den nya – och av många fruktade – dataskyddsförordningen att gälla. Sanktioner på upp till 10 miljoner kronor skrämmer. Men GDPR-experten Jonas Ledendal menar att lagen är missuppfattad. Så farligt är det inte. Men det gäller för alla medarbetare – lärare, forskare och administratörer – att se över sina rutiner.

– Det finns en allmän panik. Men det mesta som är tillåtet idag kommer att fortsätta vara tillåtet enligt GDPR. Det är inte en förbudslagstiftning, utan handlar om hur organisationer hanterar risker vid behandling av personuppgifter, säger Jonas Ledendal, forskare i juridik med GDPR och dataskydd i fokus.

SYFTET MED LAGEN ÄR ett fritt men skyddat flöde av personuppgifter genom EU. De senaste skandalerna runt Facebook och Transportstyrelsen är exempel på hur det kan gå när man inte lyckas med ett gott dataskydd, något som Jonas Ledendal menar kommer att bli en framgångsfaktor för företag och organisationer i framtiden.

Jonas Ledendal är forskare inom dataskydd. FOTO: JOHAN BÄVMAN

– Jag ser likheter med hur man jobbar med hållbarhet. Även integritet kommer bli en strategisk fråga på ledningsnivå. Att vara bra på hållbarhetsfrågor är idag bra för affärerna och det kommer ett gott dataskydd också bli, menar Jonas Ledendal.

Frågorna runt GDPR, eller dataskyddsförordningen, är fler än svaren. Det pågår ett intensivt arbete i Sverige med att ta fram kompletterande nationella regler till EU-lagen GDPR. Vid LU drivs ett projekt som arbetar med att sprida kunskap och rigga en organisation så att alla ute i verksamheten ska ha någon att vända sig till i dataskyddsfrågor. En inventering av de IT-system som hanterar personuppgifter på LU pågår och ett dataskyddsombud har rekryterats (se nästa sida). Eftersom även namn, mejladresser och foton räknas som personuppgifter så behöver i stort sett alla medarbetare se över sina rutiner.

– Vi ska kunna sköta våra arbetsuppgifter även efter den nya lagen, men måste ha säkra sätt för hur vi hanterar personuppgifter – de får inte hanteras i onödan eller sparas för länge, säger Kristina Arnrup Thorsbro som leder LU-projektet.

ETT EXEMPEL på förberedelse inför GDPR är att vi bör sluta använda oss av gratistjänster som dropbox, google forms och doodle och istället välja system som universitetet

har avtal med. Som medarbetare på LU har man god hjälp av GDPR-projektets blogg där svaren på de vanligaste frågorna om GDPR finns – antingen man är lärare, forskare, chef eller arbetar med kommunikation och samverkan. Adressen är https://personuppgifter.blogg.lu.se/faq/

ETT LED i att tillmötesgå GDPR:s krav är att LU måste ha ett register över alla personuppgiftsbehandlingar. För utbildning och administration kommer detta att skötas av universitetsförvaltningen, men forskare måste själva rapportera in forskningsprojekt där personuppgifter behandlas. Detta är viktigt av flera skäl men bland annat för att universitetet ska kunna svara på frågor från de registrerade – de har rätt att veta vilka uppgifter som finns om dem och hur de skyddas.

All forskning berörs där personuppgifter behandlas. För de forskare som följer dagens regelverk till punkt och pricka behöver omställningen inte bli så stor. Men kraven på rätt dokumentation ökar.

– Den personuppgiftsansvarige måste kunna visa att lagen efterlevs. Som forskare bör man därför snarast se över vilka konsekvenser lagen får för den egna forskningen, säger Mats Johansson, lektor i medicinsk etik och rådgivare vid Lunds universitet

GDPR ÄR INTE HELLER det enda man som forskare bör hålla utkik efter. Till den kompletterande lagstiftning som tas fram i Sverige hör en ny forskningsdatalag. Idag finns även flera andra förslag på förändringar i det svenska regelverket. Det gäller såväl hur vetenskaplig oredlighet ska hanteras som etikprövningslagens utformning. En del skarpare regler är att vänta.

– På gott och ont så rör vi oss idag mot en alltmer reglerad forskning, säger Mats Johansson.

JENNY LOFTRUP

FOTNOT: GDPR: General Data Protection Regulation som gäller i hela EU. På svenska dataskyddsförordningen.

Forskningsprojektet ”Sjyst data” jobbar med god integritet vid digitala tjänster och vägledning om dataskydd. LU deltar tillsammans med en rad andra aktörer.

Bo-Göran Andersson innehar den nya tjänsten som dataskyddsombud vid Lunds universitet, och ska se till att den nya dataskyddsförordningen efterlevs.

Han ska leda LU rätt i dataskyddsjungeln

DATASKYDD. Bo-Göran Andersson är dataskyddsombud vid LU. Han ska fungera som intern rådgivare – och samtidigt övervaka och kontrollera att LU följer lagen.

Vilka är dina viktigaste uppgifter?
– Jag är både dataskyddsombud och informationssäkerhetssamordnare så det är två oberoende uppdrag. När det gäller informationssäkerhetsarbetet ska jag leda, samordna och följa upp arbetet inom universitetet. I min roll som dataskyddsombud ska jag främst fungera som en intern rådgivare, i det ena fallet, och övervaka och följa upp efterlevnaden i det andra. Jag kommer också att vara kontaktperson för alla registrerade, liksom kontaktperson för det som idag heter Datainspektionen.

Du kommer från Malmö Stad – hur upplever du universitetet?
– Jag går inte in i mina roller och tror att jag vet bäst. Det är unikt och - tänker jag – en priveligierad tillgång, att det alltid finns någon expert vid LU som kan mer, eftersom så många forskar här. Min uppgift är att se helheten och kontexten. Liksom Malmö stad är universitetet en stor organisation och en av erfarenheterna jag tagit med mig är att det tar tid och kräver uthållighet innan beslut får effekt i hela organisationen.

Hur ser du på informationssäkerhet?
– Av tradition är informationssäkerhet mycket förknippat med IT, men för mig är IT bara förpackningen. Det är innehållet – informationen – som avgör skyddsvärdet. Det spelar ingen roll om du skriver på papper eller i Word. Informationens skyddsvärde är detsamma. Är det hemligt eller har av annan anledning ett högt skyddsvärde, så ska det skyddas, antingen det innebär låsas in i skåp eller krypteras på datorn eller annan digital lagringsyta.

Är det dig man ska kontakta i GDPR-frågor?
– Ja, från och med den 25 maj. Just nu läser jag in mig och försöker landa i organisationen genom att framförallt bjuda in mig själv till olika delar i av verksamheten. Att lära känna universitetet är en förutsättning.

TEXT & FOTO: JENNY LOFTRUP

Socialt entreprenörskap får fart i accelerator i Helsingborg

SOCIALT ENTREPRENÖRSKAP. Sedan SoPact startade för två år sedan har Lunds universitet och Helsingborgs stad stöttat 36 entreprenörer som arbetar för att lösa samhällsutmaningar. I dagarna presenterades åtta nya sociala företag som antagits till acceleratorprogrammet.

Nicole Bustos Borquez och Emir Mujezinovic har grundat organisationen Ett hem att trivas i.

– Det bästa med att vara en del av SoPact är att träffa de andra deltagarna. Man hinner med otroligt mycket på tre månader ifall man sätter alla tvivel åt sidan och bara börjar, säger Emir Mujezinovic.

FOTO: IZABELLA RÅBERG

En av deltagarna är My Gullstrand, grundare till Familjen AB – ett socialt företag som säljer begagnade barnsaker. Drivkraften är att minska klimatpåverkan och skapa ett kretslopp av saker, som kan användas av mer än en familj.

– Jag vill också anställa människor som står långt utanför arbetsmarknaden och ge dem en meningsfull sysselsättning, som att sy eller laga saker, säger My Gullstrand.

Bland de nya entreprenörerna finns också arkitekterna Göran och Lotten Lundqvist, som driver SIRE Fastigheter. Tillsammans utvecklar de bostäder med låga boendekostnader för resurssvaga människor.

– Vårt långsiktiga mål är att bidra till en ökad boendeintegration i samhället, säger Göran Lundqvist.

SOPACTS VERKSAMHET är inriktad på socialt entreprenörskap, men också på innovationer som bidrar till betydelsefulla systemförändringar i samhället, berättar Emelie Dahlström, acceleratoransvarig på SoPact.

– Det kan handla om att vi diskuterar tillsammans med näringslivet vad det innebär att göra sociala investeringar. Andra sätt att skapa samhällsförändring kan vara att ställa sociala krav i offentliga upphandlingar eller satsa på testbäddar, säger hon.

Ett exempel är Vård- och omsorgsförvaltningen i Helsingborg, som har testbäddsavtal med bolag. Tack vare att förvaltningen öppnar upp sin dagliga verksamhet ges företagen möjlighet att testa, verifiera och utveckla sin produkt.

SOPACT FACILITERAR MÖTEN mellan entreprenörer, universitetets studenter och forskare, näringsliv och olika förvaltningar inom Helsingborgs stad, berättar Emelie Dahlström. Entreprenörernas innovationer matchas mot behoven som finns i staden och samhället i stort. Ett sätt att minska klyftorna i samhället och mellan socialarbetare och brukare är metoden ”gap-mending”, som Socialförvaltningen i Helsingborg och Socialhögskolan använder sig av.

– Socialhögskolan håller så kallade mobiliseringskurser, där brukare och socionomstudenter går kursen tillsammans. ”Bostad först” är ett annat exempel på en social innovation, som går ut på att en egen bostad är en grundtrygghet som den hemlöse behöver för att kunna ta itu med sina problem. Metoden är skalbar och har spridits till flera kommuner, säger Emelie Dahlström.

Den socialt hållbara staden ska vara inkluderande, menar hon. Människor ska kunna påverka och känna att deras röster blir

SOPACT – SOCIAL IMPACT ACCELERATOR

- Är ett 12-veckors acceleratorprogram för entreprenörer och organisationer som arbetar för att lösa sociala, kulturella eller miljömässiga utmaningar.
- Är ett samverkansprojekt som pågår 2016–2018 och finansieras av Socialhögskolan vid Lunds universitet, Helsingborgs stad och Tillväxtverket.
- Projektets mål är att ge stöd åt 42 sociala företag som arbetar med samhällsutmaningar i Skåne och Blekinge.

hörda i staden. Men hur motverkar vi segregation? Ett sätt kan vara Helsingborgshems arbete med gemensamhetsboendet Brigaden. När det öppnar under 2019 kommer äldre människor, unga vuxna, studenter och nyanlända att bo vägg i vägg.

– Vi hoppas på naturliga möten i vardagen mellan grupper som har mycket att lära och ge varandra. Som bostadsföretag skapar vi dessutom ett boende för grupper i samhället som är i behov av mindre lägenheter med låg hyra, säger Przemek Malachowski, chef för bosocial utveckling på Helsingborgshem.

EVA NELSSON

KONFERENSEN "EN FRAMTID VI SKAPAR TILLSAMMANS"

Fredagen den 25 maj kl. 9.30–16.00 bjuder SoPact in till konferensen "En framtid vi skapar tillsammans" på Campus Helsingborg. Konferensen är ett samverkansinitiativ som för samman forskare från olika discipliner vid Lunds universitet med externa aktörer: brukare, socialarbetare och sociala entreprenörer. Dagens tre teman är: socialt arbete och digitalisering, den socialt hållbara staden och samskapande. Information och anmälan: www.soch.lu.se.

Treårigt forskningsprojekt belyser sexuella trakasserier

ARBETSMILJÖ. Anette Agardh, professor i global hälsa, har fått uppdraget att leda projektet Tellus som ska ta fram ett kunskapsunderlag och en plan för hur arbetet mot sexuella trakasserier vid universitetet kan stärkas. Hon menar att sexuella trakasserier är en komplex fråga.

– Många aspekter kan relateras till förekomsten av sexuella trakasserier, säger hon och hänvisar bland annat till de formella strukturerna inom akademin.

Anette Agardh, professor i global hälsa, leder projektet om sexuella trakasserier.
FOTO: KENNET RUONA

Bakgrunden till uppdraget är att #metoo-uppropen synliggjorde den tystnadskultur som ofta finns runt sexuella trakasserier. Och det ledde till att frågan diskuterats på universitetet. Det treåriga uppdraget kommer direkt från rektor och projektet riktar sig till samtliga verksamma vid Lunds universitet – studenter, doktorander och anställda. Till sin hjälp har Anette Agardh en projektgrupp på fyra personer som representerar ämnena arbetsmiljö, psykologi, och juridik samt representanter från sektionen Personal och studentkåren. Det kommer även finnas en grupp dit man vid behov kan vända sig för att få samtalsstöd, råd eller hjälp att anmäla sexuella trakasserier.

Anette Agardh är glad för förtroendet och över att Lunds universitet gör en seriös satsning för att stärka arbetet mot sexuella trakasserier.

– Det handlar om att bidra till en god studie- och arbetsmiljö, och säkerställa att det finns en trygghet och tillit till universitetets hantering av sexuella trakasserier när det behövs.

I arbetet kommer delaktighet att vara viktig, därför inleds projektet med att projektgruppen går ut och lyssnar på och diskuterar med studenter, doktorander och anställda om deras erfarenheter och upplevelser.

– Vi vill förstå hur samtalsklimatet, maktrelationer och tryggheten upplevs idag.

Projektet kommer sedan att genomföra en enkätundersökning och ta fram ett förslag på hur arbetet mot sexuella trakasserier kan stärkas och följas upp.

– Genom att ta del av studenters, anställdas och doktoranders erfarenheter och ta hjälp av redan existerande forskning så vill vi säkerställa att arbetet framöver är behovs- och kunskapsbaserat, säger Anette Agardh.

Även om utvecklingsarbetet pågår under hela projekttiden är det under projektets andra del, 2019, som fokus ligger på att genomföra åtgärder för att stärka arbetet mot sexuella trakasserier och avslutningsvis utvärdera projektet. Läs mer om projektet på www.lu.se/tellus.

MARIA LINDH

Klarar människan att enas runt de insatser som måste till för att stoppa uppvärmningen? Det krävs globala politiska beslut menar forskarna. Samtidigt har vi inte tid att vänta på globala lösningar.

Under Hållbarhetsveckan den 23–28 april diskuterar forskare hur planetens resurser ska räcka längre och fördelas bättre, se program på sidan 40. LUM gör här några nedslag och pratar med med forskare om det nynordiska gröna köket, den snabba modeindustrin som börjar dra åt ett mer hållbart håll, att leva som man lär som miljöforskare och om hur konst och vetenskap kan medverka till ett mer hållbart samhälle.

Håll igen för klimatet!

FOTO: OLGA KLOCHANKO/SHUTTERSTOCK

Det gröna nynordiska köket har blivit en identitetsmarkör

Storpack danskt kött och pommes frites eller rådjur och egenplockade lingon? Den gröna nynordiska maten har blivit en av våra viktigaste identitetsmarkörer. Att äta som en foodie – ekologiskt, etiskt och nyskapande är ett sätt att få status.

Heminredning var stort under 1990-talet. Men nu har matintresset blivit det nya svarta.

Konsumtionsforskaren Sofia Ulver forskar bland annat om den nya, gröna, hållbara matkulturen, och de hängivna utövarna av kulturen: matentusiaster som kallas ”foodies”.

– Det började i början av 2000-talet när de innovativa kockarna som fick priser fokuserade på det autentiska. Närodlade och säsongsbetonade råvaror stod redan då väldigt högt i kurs.

Vid tiden för millennieskiftet bodde Sofia Ulver i Köpenhamn och tillbringade mycket tid i restaurangvärlden.

– Jag har alltid varit känslig för rörelser i samhället och samtiden, vilka värden som får ny uppmärksamhet och vilka samhälleliga och politiska skiften som sker.

Livsstilen som bland annat innebar att upptäcka nya restauranger, kockar, rätter och ingredienser blev ett forskningsintresse för Sofia Ulver.

FÖRÄNDRINGEN SOM LADE GRUNDEN för det nygröna köket hade pågått ett tag, men under 2000-talets första år hände flera saker plötsligt parallellt. Al Gore kom med sin film ”En obekväm sanning” om den globala uppvärmningen. Ett antal nordiska kockar, bland andra Guide Michelin-belönade Mathias Dahlgren, formulerade ett manifest i tio punkter, ”The New Nordic Manifesto”. Här lyftes vikten av regionala, säsongsbetonade och hälsosamma råvaror fram.

– Manifestet gav ringar på vattnet i stora

Sofia Ulver forskar om den nya hållbara matkulturen. FOTO: CHRISTIAN ANDERSSON/APELÖGA

> ”Mat och klimat är så tätt sammanbundna att det knappt går att skilja dem åt.”

delar av restaurangvärlden. Intresset för att grunda sitt kök med det nynordiska växte. Vid den här tiden ser vi många nya små företag och konsultverksamheter som öppnar. Städer, kommuner och regering får också upp ögonen för det nynordiska köket.

SOFIA ULVER NÄMNER restaurangen Noma (”Nordisk Mad”) i Köpenhamn som fick sin första Michelinstjärna 2005 som en viktig milstolpe för rörelsen. Mat blev stort på tv under 90-talet och tv-kockar som Jamie Oliver och Rikard Nilsson i Torekov krattade manegen för kvalitativ matlagning. Handeln utökade snabbt utbudet av ekomat i affärerna.

– Allt sammanströmmade. När tillräckligt många aktörer upptäcker varandras intressen för någonting, uppstår en tipping point.

Mat och klimat är så tätt sammanbundna att det knappt går att skilja dem åt, säger Sofia Ulver. Och idag kopierar även mediokra restaurangerna de nygrönas matupplägg.

Matindustrin så som den ser ut idag är dock i stora delar ett enda stort klimathot. Matsvinn, pesticider, transporter, och alldeles för låga priser som driver ner branschens villkor.

– Matsystemen är en stor del av hållbarhetssystemet. Frågor om hur maten ska räcka till alla och distribueras på ett mer jämlikt sätt än idag måste lösas, och även frågan om hur jorden brukas är viktig – för idag blir näringsinnehållet i maten allt sämre.

Och det är just den kultur där dessa tankar växer som Sofia Ulver forskar på. Om människor prioriterar ansvarsfullt producerad mat av hög kvalitet så kan det leda till att man väljer bort annan konsumtion.

– Maten ses som en möjlighet att rädda klimatet genom att ändra det system som finns idag. Så pratar kockar, restauratörer och människor som är intresserade av det här.

EVELINA LINDÉN

SOFIA ULVER

TITEL: Docent i marknadsföring vid Ekonomihögskolan

FAVORITRÄTT: – Idag ska man svara husmanskost, det enkla. För mig stämmer det: mammas köttbullar. Kryddpeppar, fläskfärs, riven lök.

ODLAR SJÄLV: – Ingenting. Jag lever inte som jag lär. Det hade jag säkert gjort om jag inte haft småbarn. Kökträdgårdar är det nya heta. Att anlägga nya kökträdgårdar utanför sina hem och kunna vara försörjande med egna ägg och eget grönt ligger i tiden.

OM RESTAURANGVÄRLDEN FÖRE DEN NYGRÖNA REVOLUTIONEN: – Jag antar att du minns 1990-talet. Dött, fattigt, torr kycklingfilé med lite couscous. Ingen kunde riktigt förstå att vi hade en framtid av stjärnkockar i Sverige.

Nya vindar i modebranschen

– från snabbt och billigt till hållbart?

Konsumenterna kräver allt billigare kläder samtidigt som fler blir medvetna och tänker om: second hand istället för ”fast fashion”. Klädföretagens hållbarhetsproblem handlar ofta om komplicerade leverantörskedjor – och konsumenternas krav. Men tillsammans kan konsumenter, företag och politiker ändra på modebranschen, menar Johan Jansson och Jens Hultman, forskare i företagsekonomi.

Varje svensk köper i snitt över tio kilo nya kläder per år – cirka femtio plagg. Kläder är något av de mest miljöbelastande som vi använder i vår vardag. De kläder vi köper importeras från mer än hundra länder. Produktionskedjorna är komplexa. Råvaran till textilfibrerna kan odlas i ett land, förädlas till fibrer och tyg i ett annat och plagget sys i ett tredje, för att slutligen säljas över hela världen.

HUR KAN FÖRETAG SÄKRA att tillverkningen av kläder inte förstör miljön och att arbetsvillkoren är acceptabla? Och vad kan vi som konsumenter göra? Det är frågor som forskarna Jens Hultman och Johan Jansson vid Ekonomihögskolan undersöker.

– De större klädesföretagen har ofta ett par hundra leverantörer, vilka i sin tur har

FORSKARRÖSTER OM HÅLLBART MODE

”Forskningsprogrammet STEPS söker hållbara lösningar genom hela värdekedjan – från råvara, bearbetning och design till avfallshantering av plast.” *Rajni Hatti-Kaul, Bioteknik, LTH*

”Bara för att odla bomull till en t-tröja krävs 2700 liter vatten. Vår forskning handlar bl a om hur regnvatten kan användas till att bilda mer grundvatten.”
Kenneth M Persson, Teknisk vattenresurslära, LTH

”Allt fler utländska jordbruksföretag etablerar sig i Afrika. Det missgynnar lokalbefolkningen eftersom mycket av skörden exporteras.”
Emma Johansson, LUCSUS

Tillverkning av tråd, tyg och kläder

”Numera betyder inte ’outsourcing’ av produktionen att ansvaret också ’outsourcas’. Ett företag kan också ha ansvar för det som händer i leverantörernas verksamhet. Därför måste hänsyn tas till mänskliga rättigheter genom hela värdekedjan.”
Radu Mares, Raoul Wallenberg Insitute

”Besluten om när, var, och hur mycket produkter som ska produceras, transporteras och lagerhållas hos olika aktörer kompliceras av långa ledtider, osäker efterfrågan på slutprodukten och ofta korta produktlivscykler.”
Johan Marklund, Teknisk ekonomi och logistik, LTH

en mängd underleverantörer. Ju längre bak i kedjan man kommer desto mindre insyn och kontroll har handeln, säger Jens Hultman, som i sin forskning tittar just på hur företag kan skapa hållbara leverantörskedjor.

DE TIPS HAN GER till företag är öppenhet och samarbete med leverantörer. När medierna sätter sökarljuset på oschyssta förhållanden i textilbranschen handlar det många gånger om att underleverantörer inte har följt de avtal som finns högre upp i leverantörskedjan. Att vara närvarande lokalt är därför också viktigt för att på plats kunna granska verksamheten.

– Företag som inte arbetar förebyggande med de här frågorna hamnar lätt i ett läge där de hela tiden måste "släcka bränder", något som i längden brukar kosta mycket mer än att göra rätt från början. De företag som lyckas bäst med sitt CSR-arbete* har arbetat i utvecklingsländer under en längre tid, ställer krav och kontrollerar i flera led och samarbetar med ideella organisationer som driver frågor kring miljö, djurhälsa och mänskliga rättigheter, säger Jens Hultman. ▶

Johan Jansson forskar bl.a. om gröna affärsmodeller i textilbranschen. FOTO: KENNET RUONA

Distribution och försäljning över hela världen

"Idag är inte frågan *om* företagen ska ta ansvar i leverantörskedjan, utan *hur*. I det långa loppet så straffar marknaden de företag som inte är hållbara."

Jens Hultman, Ekonomihögskolan

"E-handeln ökar dramatiskt och kräver nya logistik- och förpackningslösningar samt nya sätt att kommunicera med konsumenterna. Annars riskerar vi ineffektiva transporter, onödiga returer och beteenden som verkar i motsatt riktning."

Henrik Pålsson, Förpackningslogistik, LTH

"Det är slående hur vi tar för givet att det inte är något moraliskt problem med att de produkter vi köper ska vara billiga. Snarare motsatsen; att det är kopplat till mänskliga rättigheter, jämlikhet och demokrati. Men billiga produkter innebär ofta det rakt motsatta."

Sofia Ulver, Ekonomihögskolan

Tips för hållbart mode!

- Köp färre nya kläder och använd dme du redan har.
- Köp hellre second hand, byt, hyr osv. än att köpa nytt.
- Släng inte kläder som går att använda – sälj eller ge bort i stället.
- Uttjänta och trasiga kläder funkar utmärkt som disk- och städtrasor.
- Tvätta endast när det är absolut nödvändigt. Tvätta vid låg temperatur och minska mängden tvättmedel, det blir rent ändå och kläderna håller längre.
- Om du ska köpa nytt: Fråga i butiken vad som är miljöbäst, var det tillverkas och hur du bäst tar hand om kläderna. Välj kläder som håller länge och som är miljömärkta.
- Saker att undvika: Kläder med glitter, silverjonbehandlade kläder och PFAS/högfluorerade ämnen.

Källa: Johan Jansson, Ekonomihögskolan i Lund

Johan Jansson forskar bl.a. om gröna affärsmodeller i textilbranschen. Han pekar på att det är ett stort gap mellan attityd och beteende, både hos konsumenter och företag.

– Varför tycker många människor till exempel att det går bra att sova på begagnade sängkläder på ett hotell eller att hyra festkläder, men inte att köpa second hand eller hyra vardagskläder? Idag slängs också mycket kläder – åtta kilo per person och år i Sverige. I många fall bara för att de är omoderna.

EN AV DE STÖRSTA UTMANINGARNA textilbranschen står inför är att skapa mer resurssnåla flöden, inte minst för råvaran till textilfibrerna. Det handlar dels om nya affärsmodeller för återbruk men också nya tekniker för att återvinna textilier, vilket är svårt idag eftersom de ofta består av många olika material som blandats med varandra. Det handlar om syntetiska fibrer, för det mesta av fossilt ursprung, tillsammans med bomull eller i vissa fall andra material av naturfibrer.

Trenden med ”fast fashion” och konsumenternas krav på allt billigare kläder och webbhandel, gör att tillverkarna pressas hårt ekonomiskt, samtidigt som allt fler kräver att de ska vara miljömässigt hållbara.

– Med den tidspress som gäller idag blir ofta hastigheten att leverera det allra viktigaste för leverantörerna. Då kan hållbarheten lätt komma i andra hand, säger Johan Jansson och förklarar vidare:

– Det som vi tolkar som leverantörens fel eller problem kanske i praktiken beror på vårt sätt att konsumera.

Men vad kan då företag och vi konsumenter göra?

– Det gäller att inte lägga allt ansvar varken på konsumenterna, företagen eller politikerna. Vi måste samarbeta och våga lyssna på dem som driver frågorna framåt och belöna de företag som faktiskt bidrar till förändring. Genom att vara öppen med problem är det lättare att hitta lösningar. Och det kan i sin tur leda till att en hel bransch i förlängningen förändras, säger Johan Jansson.

TEXT: NINA NORDH
ILL: CATRIN JAKOBSSON

*CSR = Corporate Social Responsibility, dvs. ansvarsfullt företagande.

Användning

”Köp färre nya kläder. Det hållbaraste plagget är det som redan hänger i din garderob.”
Johan Jansson, Ekonomihögskolan

”Tvätta mindre för det belastar också miljön. Vi använder resursintensiva maskiner för att tvätta och torka, men även vatten, energi och kemikalier.”
Tullia Jack, Sociologiska institutionen

Textilierna blir avfall

”Avfallet måste minska i alla steg, inte bara i konsumentledet. Verksamhetsavfallet är dessutom flera gånger större än hushållsavfallet.”
Hervé Corvellec, Service management och tjänstevetenskap

”Min forskning har visat att allt fler upplever att ’vardagskreativitet’ och konsten att ’ta till vara’ är viktigt för en hållbar konsumtion. Även att avstå och inte låta sig förledas av tillfälliga trender.” *Cecilia Fredriksson, Service management och tjänstevetenskap*

Lina Herbertssons forskning handlar om hur pollinatörer och pollinering påverkas av olika förändringar i jordbrukslandskapet. Just nu har hon fokus på humlor.

Pollinerartips!

Här är Lina Herbertssons bästa tips för att skapa en trädgård där många olika arter av bin, humlor och andra pollinerare trivs

- Ha lite stökigt i trädgården
- Kompost-, rishögar och gamla träd är bra boplatser.
- Ha många inhemska växtarter.
- Långtungade humlor gillar rödklöver. Vitklöver är bra även för insekter med lite kortare tunga, som solitärbin, honungsbin och vissa humlor. Klöver har mycket pollen och nektar vilket bin gillar.
- Behåll maskrosorna – de gillas av både vildbin och tambin.

Miljöforskare lever som hon lär

Lina Herbertsson är forskare vid CEC, Centrum för miljö- och klimatforskning. LUM frågade henne hur viktigt det är att leva som man lär som miljöforskare.

– Forskare tillhör en välbetald samhällsgrupp, och eftersom våra utsläpp är korrelerade med vår inkomst innebär det att vi också tillhör en grupp som orsakar väldigt stora utsläpp. I och med det tycker jag att det är extra viktigt att vi ändrar vår livsstil, men naturligtvis bör alla klimatanpassa sin livsstil.

Vilka aktiva personliga hållbarhetsval gör du?

– Jag äter mest veganskt och ekologiskt, och försöker att årstidsanpassa maten så gott det går. Sedan försöker jag att välja begagnade kläder och undviker i den mån det går att flyga genom att åka till ställen som är tillgängliga med tåg, buss och cykel. Jag har en bil eftersom jag bor i glesbygden, men använder min lådcykel så mycket som möjligt.

Vad kommer din forskning att bidra med?

– I en pågående studie undersöker vi risker med att köpa humlor och om det finns några realistiska alternativ för odlarna. Eftersom humlor är fantastiska på att pollinera föder man upp dem för försäljning. Utan sådana köpehumlor hade det varit svårt att odla tomater i Sverige. Samtidigt har man sett att de inneburit ökad smittspridning till vilda humlor i vissa delar av världen, så nu undersöker vi om det även är så i Sverige. Jag hoppas att vi hittar lösningar som gör det möjligt att bevara den biologiska mångfalden utan att det ska gå ut över odlingen av tomater, äpplen och andra insektspollinerade grödor.

Hur ofta tänker du på klimat och hållbarhet när du konsumerar, reser eller annars i vardagen?

– Jag tänker på det hela tiden och försöker att anpassa min livsstil. Samtidigt försöker jag att inte ha dåligt samvete de gånger då det inte blir det klimatbästa alternativet. Jag tror på att göra så mycket man kan utan att för den delen gå runt med klimatångest.

Hur mycket ansvar ligger på individen tycker du?

– Egentligen tycker jag att hela ansvaret bör ligga på en högre nivå än hos individen, men samtidigt har vi inte tid att vänta på att andra löser problemen åt oss.

TEXT & FOTO: JESSICA BLOEM

Ny utställning på Skissernas Museum

Konstnärer inspireras av vetenskapen

"Reverse Osmosis Plant" ser vid första anblicken ut som svävande molekyler men tittar man nära på akrylgloberna ser man UV-tryckta foton på vinylfolie som visar en saltavlagringsfabrik i Spanien.

Mats Bigert och Lars Bergström är konstnärerna som inspireras av vetenskapen. Särskilt av meteorologin. Deras verk är ofta klimatrelaterade och i utställningen "Weather War" på Skissernas Museum visar de bland annat hur de med ett stort täcke har försökt skydda Kebnekaises sydtopp från att smälta.

– Snö och is är utrotningshotade väderfenomen, säger Mats Bigert.

Lars Bergström och Mats Bigert träffades på Konsthögskolan i Stockholm och har samarbetat i 30 år. De ger sig ofta ut på forskarresor i världen och utgår gärna från tekniska försök att påverka väder och klimat, så kallad "geoengineering".

– Det är nästan skrattretande hur det har vänt från människans trevande försök att använda teknik för att förändra vädret till att vi nu faktiskt måste använda tekniken för att rädda klimatet, säger Mats Bigert.

KONSTNÄRERNA KONSTATERAR lite dystert att det verkar lättare att ställa om med stora klimatbeslut i diktaturer än i demokratier. I Marocko har man till exempel satsat på solcellsanläggningar och i Kina har man också kunnat ta en del "hårda" klimatbeslut.

– Här är det problem mellan politikerna och vetenskapsmännen. Politikerna vill ha tydliga besked, men forskarna vågar inte säga något säkert.

Och det som forskarna sa för 30 år sedan verkar för övrigt ändå inte stämma, säger Lars Bergström och menar att det finns en hel del "tillfälliga sanningar" i klimatdebatten.

Ingen av dem har någon naturvetenskaplig bakgrund, utan tycker mest att de bygger. Och det finns en del imponerande byggnadsverk som ingår i utställningen. Till exempel den 750 kilo tunga och volyminösa ▶

ÖVERST: "The Tornado diverter" med vilken man kan blåsa över stormen till grannen… Mats Bigert närmast i bild. **NEDERST VÄNSTER:** Lars Bergström visar "Memory of a lost top" – över en 70 cm förlorad glaciärtopp i Schweiz. **NEDERST HÖGER:** Skulpturerna anländer i delar.

Mats Bigert och Lars Bergström har jobbat tillsammans i trettio år.

bollen som fyller upp hela gavelrummet mot skulpturparken.

Ann Landgren är intendent på Skissernas och berättar hur bollen fick monteras ner i tolv delar för att sedan med hjälp av hiss- och lyftkran komma upp för trapporna och på plats i rummet.

– Det krävdes tre man till detta, säger hon.

Bollen som inte helt överraskande kallas ”Problemet” symboliserar problemställningen mellan klimatet och människan. Ett annat tungt verk är den tornado-väjare som dominerar ett annat av utställningsrummen.

– Med den kan man blåsa över stormarna till grannen, skämtar Lars Bergström.

Vacker i sin silverblanka renhet är ”Memory of a lost top” som visar 70 centimeter förlorad alptopp i Schweiz. Salt i relation till torka tas också upp i fler verk som i de svävande molekylerna ”Reverse Osmosis Plant” med motiv från en saltavlagringsfabrik utanför Spanien. Mer salt hittar man i de vackra iskristallerna från Italien, och i entrén till museet hänger en mobil med salt som sakta rinner upp och ner i timglas.

– Om tjugo år ska det visst vara slut på färskvattnet i Stockholm, säger Mats Bigert och Lars Bergström fyller i med att då blir väl stan en saltöken i stället…

Verken har tidigare visats på Artipelag i Stockholm, då under namnet ”I stormens öga”. Nu har den delats upp och visas till en del på Dunkers Kulturhus från och med maj och i Lund till och med den 9 september. Till utställningen hör en film som liksom utställningen nu heter ”The Weather War” och namnet anspelar på de konflikter som följer i den globala uppvärmningens spår.

– I Syrien till exempel så ledde torkan till att människor flyttade från landet till stan vilket ledde till konflikt – och i Bangladesh råder också klimatkonflikter, säger Lars Bergström.

Utställningen ingår som en programpunkt i ”Arts Meet Science”, den 27 april, se nästa artikel.

TEXT: MARIA LINDH
FOTO: KENNET RUONA

Forskare in

LUCSUS och Skissernas Museum bjuder in till evenemanget Arts Meet Science under Hållbarhetsveckan. Genom workshops, kreativt skapande, konstnärliga framföranden och debatt vill de utforska, om, och i så fall hur, konst och vetenskap kan samverka för att skapa ett mer hållbart samhälle.

Emily Boyd, föreståndare vid Lund University Centre for Sustainability Studies, säger att drivkraften för att anordna evenemanget bottnar i att klimatförändringarnas effekter nu är en realitet, och att forskare i rapport efter rapport lyfter fram deras påverkan på vår planet. Men trots det är förändring för ett hållbart samhälle långsam eller obefintlig. Detta har lett forskarsamhället att vända sig mot bland annat konsten för att skapa klimatengagemang, och utforska nya sätt att kommunicera forskning. Samtidigt låter sig allt fler konstnärer inspireras av klimatforskning.

– Genom Arts Meet Science vill vi bidra i samtalet mellan forskningen och konsten. Det handlar om hur forskare och konst- och kultursektorn kan närma sig varandra för att driva förändring.

LUM frågar fyra LU-forskare, som alla arbetar med konstnärliga uttryck, om hur de ser på konsten kontra vetenskapen. Alla utom Max Liljefors ska delta i Arts Meet Science.

Emma Johansson, forskare vid LUCSUS har tagit fram tavlor tillsammans med bybor i Tanzania för att beskriva deras by innan och efter storskaliga förändringar genom landgrabbing.

spireras av konsten

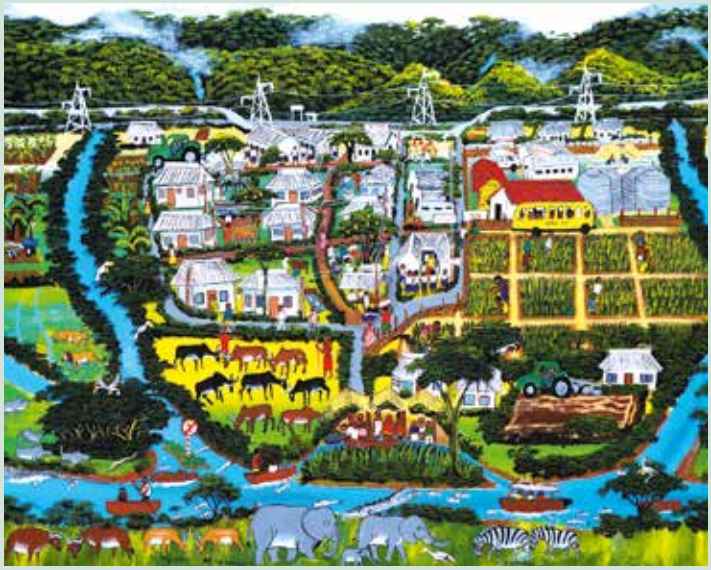

En av bilderna som Emma Johansson tog fram tillsammans med bybor i Tanzania. Den är målad i en traditionell afrikansk målarstil som heter tinga-tinga och beskriver bybornas bild av deras by efter storskaliga förändringar genom landgrabbing. Just den här bilden föreställer hur framtiden skulle kunna se ut.

Hur ser du på konstens förmåga att kommunicera forskning?
– Det är mitt ansvar att göra tavlorna tillgängliga. Det är viktigt att anordna events där de kan sprida sina budskap. Tavlorna har varit till stor hjälp när jag pratar om min forskning. Man kan peka och illustrera problematiken på ett mer konkret sätt. Alla måste inte använda konstnärliga uttryck, men har man intresse av det kan det bli ett sätt att kommunicera. Alla lär sig på olika sätt, och för vissa kan bilder vara lättare att förstå än texter.

Max Liljefors är professor i konsthistoria och visuella studier vid institutionen för kulturvetenskaper.

Hur ser du på konstens förmåga att kommunicera forskning?
– Jag använder inte konsten som kommunikation. Men den kan nog vara värdefull för det ändamålet. Dock kanske främst för att öppna upp nya perspektiv på forskningens utgångspunkter och implikationer snarare än att strikt redovisa resultat.

Varför ska forskare använda konstnärliga uttryck?
– Jag är inte säker på att de "ska" det. Jag tror inte att det bör vara ett självändamål. Konsten kan öppna upp nya perspektiv och ställa de gamla i nytt ljus. Dess "publik" kan vara forskarna eller allmänheten. Ju mer forskare är medvetna om konstens potential, desto bättre kan de avgöra om konsten kan vara relevant för deras syften.

David Johnson, forskar om sång i skolan inom musikpedagogik vid Musikhögskolan i Malmö.

Varför ska forskare använda konstnärliga uttryck?
– För att berätta om allt som inte kan uttryckas med vetenskapliga argumentationsformer men som är en central aspekt av så mycket forskning: etik och värderingar, personliga perspektiv och nyfikenhet.

Hur hänger vetenskap och konst ihop?
– Det är en spännande tid att vara forskare för vi har inte riktigt landat i ett etablerat paradigm när det gäller förhållandet mellan konst och vetenskap. Det upplevs stundvis som en strid. Samtidigt anser jag att vi behöver lära oss att leva på ett mer hållbart sätt än vi gör idag, och då måste både evidens-baserad kunskap och humanistiska ideal kunna styra vårt samhälle och vårt sätt att tänka och agera i större utsträckning.

Halla Steinunn Stefánsdóttir är konstnärlig forskare vid Musikhögskolan i Malmö och forskar om performance, kuratorskap och komposition.

Vilken relation har konsten och vetenskapen?
– Vi har fakta om att konsten har en förmåga till förnyelse när det gäller att skapa kunskap, men konsten är aldrig oberoende av samhället. Inom musikområdet reproducerar många institutioner gamla värderingar när det gäller genus men också konstnärliga uttrycksformer. Oberoende aktörer har svårt att finansiera sina verksamheter med kulturstöd och detta har gett konstnärlig forskning i musik en viktig roll som en och sällsynt plattform för konstnärlig utveckling som kan påverka hur vi tänker och lever.

NOOMI EGAN

Se hela programmet för Arts Meet Science på www.lucsus.lu.se/arts-meet-science

– Man kan ha roligt men ändå vara ultraseriös

Malin Parmar är stamcellsforskaren som på ERC:s initiativ har gjort serier om sin forskning. Det blev roligare och bättre än vad hon kunnat föreställa sig. Men från forskarvärlden har hon fått blandade reaktioner på att hon prioriterar ett serieprojekt.

En del kollegor menar att den typen av uppgifter är oseriösa och att man bör lägga tiden på riktig forskning. Men sådana kommentarer rinner bara av Malin Parmar.

– Jag har en stor forskargrupp och har hållit på ett tag nu, bland annat har jag fått ERC-anslag två gånger, vilket visar att mitt arbetssätt och min forskning är framgångsrik. För mig blir forskningen inte mindre seriös för att man har kul samtidigt. Tredje uppgiften är viktig och seriekonceptet är en annorlunda och spännande form.

Men framförallt har hon fått väldigt många positiva reaktioner. Folk som läst serien har kommit fram till henne och velat prata vidare om hennes forskning.

– När jag till exempel var gäst hos Vetenskapsradion, så började ljudteknikern och jag prata om serier och sedan om min forskning. Det har vi aldrig gjort tidigare fast jag varit där flera gånger. Så serien öppnade plötsligt upp för ett samtal som kanske inte hade ägt rum annars.

NÄR MALIN PARMAR först fick erbjudandet om att göra en tecknad serie om sin forskning var hon osäker på om hon hade tiden för det. Men hennes forskningsadministratör pushade på och när Malin Parmar sedan blev en av de första som valdes ut till att vara med, började hon se fram emot att prova ett nytt sätt att föra ut sin forskning. Alla hennes publika arrangemang går i princip ut på att förklara vad en stamcell är, att inte alla stamceller är lika och vad de kan användas till.

– I många länder är man till exempel emot att man använder stamceller från foster, så jag vill öka förståelsen och hoppas att det bidrar till att de som är berörda fattar beslut förankrat i kunskap.

Men även om hon är aktiv med att sprida sin forskning, når hon i de flesta sammanhang oftast de som redan är engagerade –

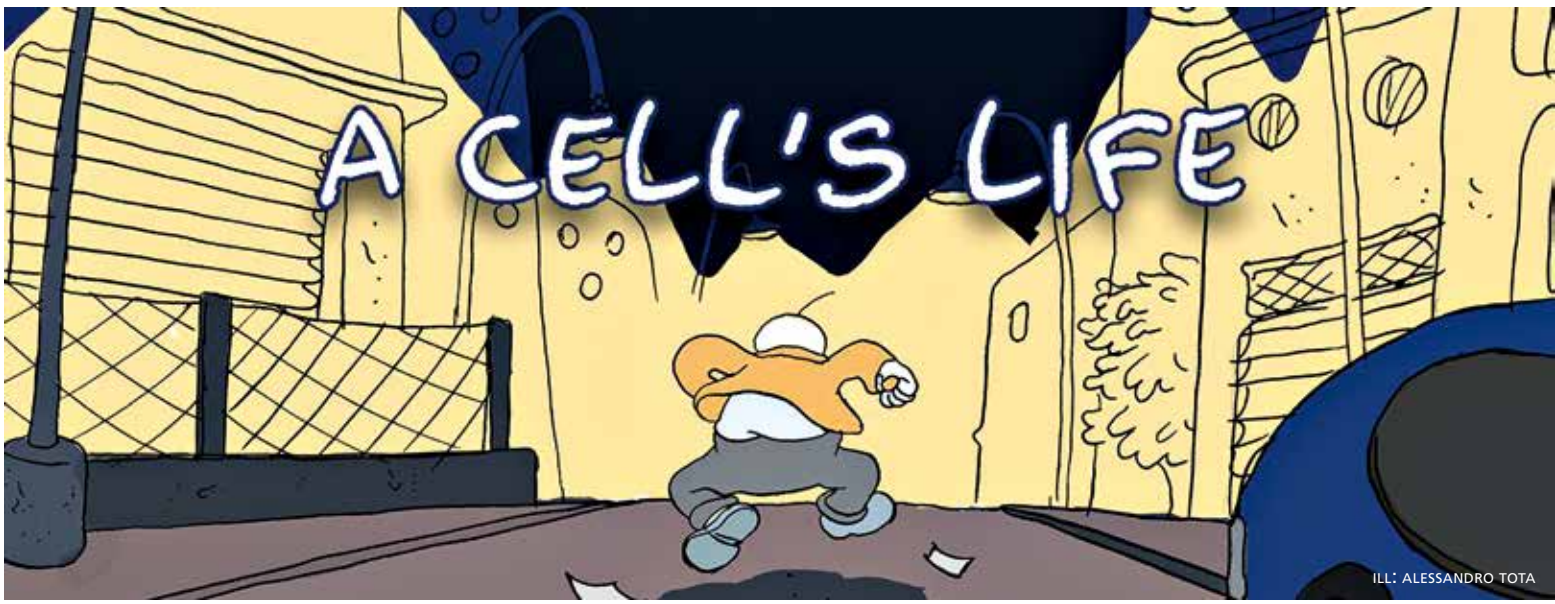

ILL: ALESSANDRO TOTA

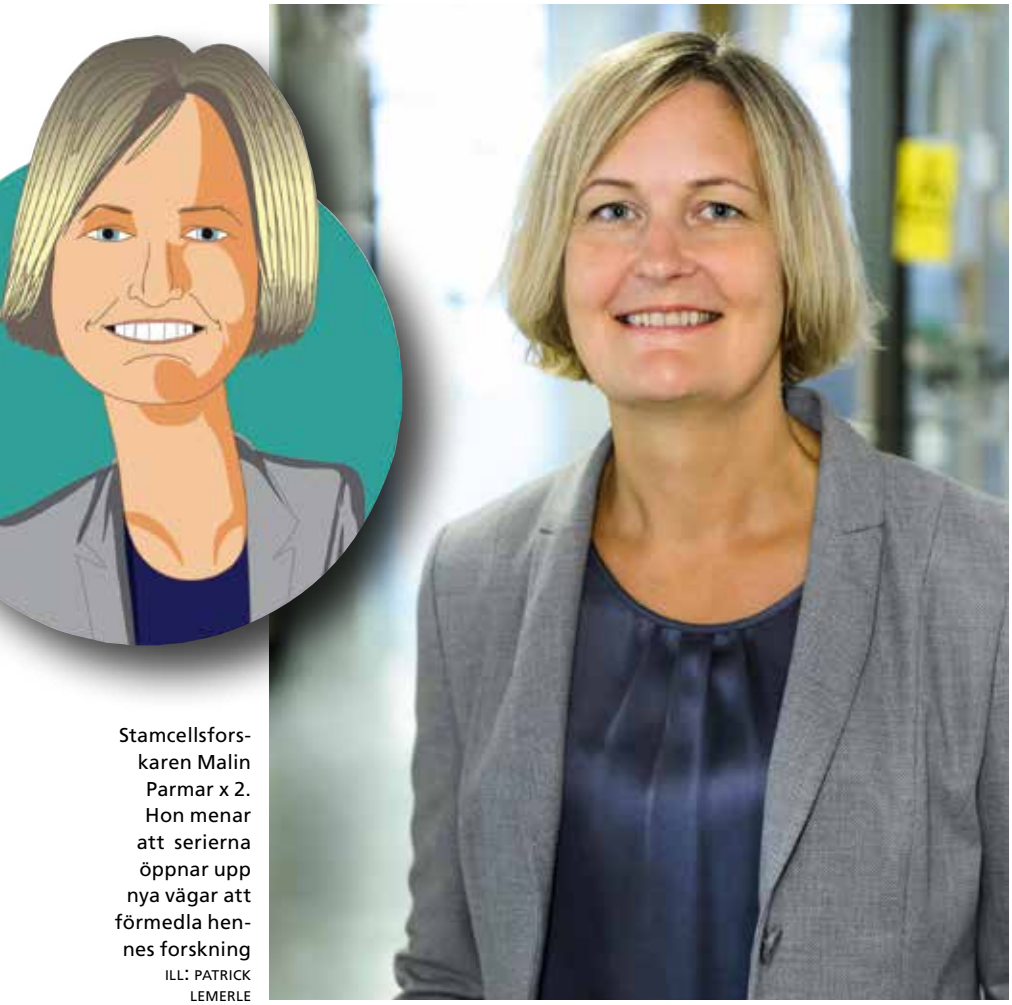

Stamcellsforskaren Malin Parmar x 2. Hon menar att serierna öppnar upp nya vägar att förmedla hennes forskning
ILL: PATRICK LEMERLE

> ”Serien öppnade plötsligt upp för ett samtal som kanske inte hade ägt rum annars.”

patienter, anhöriga, politiker eller en intresserad allmänhet.

– Dem kan man kan ju lätt håva in, men det är mer utmanande att nå de som inte redan har ett engagemang. Och den här serien kan man läsa utan att ha ett vetenskapligt intresse.

SJÄLV PRENUMERERADE HON som barn på Bamse och Kalle Anka och läste alla de serier som fanns på biblioteket. Men kulturen med vuxenserier har hon missat, förutom Liv Strömquist, som är en stor favorit.

– Men mitt intresse för serier har faktiskt ökat under det här projektet, så nu tror jag att jag kommer att läsa mer.

PROJEKTET MED ERC-COMICS har även öppnat upp andra sätt att tänka kring hur man kan nå andra grupper. En följd blev att forskargruppen deltog i utställningen ”Den osynliga kroppen”, en konstutställning som ville väcka nyfikenheten för medicinsk forskning.

Men från första början var det kanske Lunds universitets fotograf Kennet Ruona, som fick Malin Parmar att inse vikten av fotot och hur ett bra bildmaterial kan öppna upp för mer mediautrymme. Hon har därför flera gånger låtit fotografera medarbetarna i labbet för att kunna erbjuda ett bra bildmaterial till tidningsredaktioner.

– Visst tar det tid och kostar pengar, men det är viktigt. Ibland är det samma sak här – att många forskare tycker att det är lite oseriöst och att man inte ska lägga resurser på bilder.

För Malin Parmar som nu är en etablerad och framgångsrik forskare är det lätt att strunta i kollegornas kommentarer.

– På en del avdelningar tar man knappt kaffepaus för man tycker att det är oseriöst att sitta och prata om högt och lågt kring fikabordet. Hon oss är det tvärtom – vi har förbjudit automatiska kaffemaskiner och använder istället en gammeldags bryggare för att tvinga folk att komma och umgås under fikapausen. Det är inte slöseri med tid – när man möts föds nya idéer.

TEXT: ÅSA HANSDOTTER
FOTO: KENNET RUONA

MALIN PARMAR

TITEL: Professor i utvecklings- och regenerativ neurobiologi.
FORSKAR OM: Hur man kan omprogrammera hudceller till nervceller, något som kan användas för att behandla bland annat Parkinson.
FAMILJ: Man och två barn på 9 respektive 13 år, samt ödlan Leo.
PÅ LU SEDAN: Doktorsexamen 2003, startade egen forskargrupp 2007.
TROR PÅ: Man kan ha roligt men ändå vara ultraseriös. Köp inte andras uppfattning om vad som är seriöst utan forma istället din egen – och våga.

ERCcOMICS

På fyra år ska 16 webbserier skapas om 16 forskningsprojekt som är finansierade av European Research Council, ERC. Projektet startade 2015 och kommer pågå till 2019.
www.erccomics.com

Begreppet ”aggressiv sekularism” debatteras idag och det finns många olika synpunkter på vad det är och vad som är religionens plats i Sverige. Elisabet Gerle, professor i etik, har forskat runt sekularisering och reder här ut begreppen.

– Aggressiv sekularism hot mot mångfalden

När Myndigheten för stöd till trossamfund och Alice Bah Kuhnke ordnade ett seminarium om religionens plats i framtidens Sverige för att ”mejsla fram ett kompletterande religiöst språk till det etablerat sekulära sättet att tala om demokrati, globalism, pluralism, mänskliga rättigheter” väckte det reaktioner. Både politiker och debattörer ifrågasatte att religiösa samfund – judiska, kristna och muslimska – skulle diskutera egna tolkningar av de begreppen.

Elisabet Gerle tror inte på olika språk för religiösa och sekulära. Och hon är kritisk till parallellsamhällen där religionsfrihet används som ett värn mot andra mänskliga rättigheter. Det finns ofta olika hållningar inom varje trostradition, så frågan är vilka som tillåts representera majoriteten. Däremot menar hon att det är viktigt att inse att religiösa människor är en del av samhället. Därför behövs många mötesplatser. Och många längtar efter andlighet och religiösa riter i en tid så präglad av konsumism.

MEN DET ÄR VIKTIGT att reda ut begreppen *sekulär* och *sekularistisk*, som hon i linje med bla filosofen Jürgen Habermas skiljer på. En sekulär stat förhåller sig neutral till olika religioner och man skiljer på stat och kyrka. Den positiva sekulära *staten* bejakar att olika religiösa samfund ska finnas i samhället och ger dem sitt stöd. Till religionsfriheten hör rätten att utöva sin religion, enskilt och tillsammans med andra. Sekularism är däremot en ideologi, som vill minska religionens förekomst och betydelse i *samhället*. Religioner ska då helst inte vara synliga i samhället alls utan ses som en privatsak. I en sådan stat framstår ateismen som den enda trovärdiga hållningen, menar Elisabeth Gerle. Så var det till exempel i forna Albanien och Östtyskland.

Elisabet Gerle varnar för en aggressiv sekularism, som bortser från religion som en betydelsefull del i människors liv.
FOTO: LARS RINDESKOG

> ”Det man inte ser är att ateism också är en sorts tro. Man kan inte bevisa att Gud finns, men man kan inte heller visa att Gud inte finns.”

– Det man inte ser är att ateism också är en sorts tro. Man kan inte bevisa att Gud finns, men man kan inte heller visa att Gud inte finns. Ateismen blir då en ideologi som kräver att vara den enda sanna tron, säger Elisabeth Gerle.

TIDIGARE VAR DEN OFFENTLIGA bilden av en kristen människa någon som var schysst med sunda värderingar. Idag är bilden en annan. Ofta räknas inte kulturellt kristna som kristna.

– Att komma ut som religiös kristen har blivit svårt i det svenska samhället. Eftersom nästan alla faller utanför definitionen, blir de kristna extrema i samhällets ögon. Trots att vårt samhälle är genomsyrat av kristna värderingar så är det ofta bara de som avviker mot andra, som ses som kristna.

Bilden av de religiösa som annorlunda och extrema förstärks genom medias rapportering, menar Elisabet Gerle. Där syns mest de extrema religiösa uttrycken. En ra-

dikal kristen brukade betyda någon med mer kärlek. Idag förknippas radikalisering med våld.

– Detta är en farlig förenkling. Inom till exempel islam finns hela skalan från kulturella muslimer till praktiserande. Men det är bara den lilla gruppen av politiska, ibland våldsamma, islamister som media intresserar sig för.

ELISABETH GERLE HAR FORSKAT på det lutherska enhetssamhället. Inte förrän 1951, då lagen om religionsfrihet infördes, kunde man som svensk lämna Svenska kyrkan utan att ingå i ett annat religiöst samfund. I det evangeliskt-lutherska enhetssamhället förväntades en god svensk samhällsmedborgare vara lutheran.

– Idag är en god och normal svensk medborgare ateist. Vi har bytt ut ett enhetssamhälle mot ett annat.

Elisabet Gerle menar att aggressiv sekularism riskerar att säga nej till det pluralistiska samhället. I den ateistiska retoriken sker nämligen långsamma negativa förskjutningar i synen på religiösa människor. En aggressiv sekularism riskerar därmed att kratta manegen för nationalister, som har ett etniskt nationsbegrepp, där till exempel varken judar eller muslimer hör till.

SEKULARISERINGSFORSKARE under 1900-talet spådde att religion var något vi höll på att lämna bakom oss. Men i det postsekulära samhället har dessa teoretiker erkänt att de hade fel. Religionen har aldrig varit borta, men vi ser lättare de andras religiösa uttryck. En förklaring är att det lever fler muslimer i västvärlden, men det handlar också om identitetspolitik.

– Under till exempel 1930-talets Tyskland var många judar assimilerade och tänkte på sig själva som tyskar i första hand. Men det hjälpte inte. Behovet av att synliggöra sin religion är en reaktion på att det inte räcker att vara assimilerad, säger Elisabeth Gerle.

– En sekulär stat bör gynna det pluralistiska samhället. Man ska kunna vara svensk och kristen, jude, muslim eller ateist. Det handlar ytterst om en människosyn där vi ser alla som jämlika, samtidigt som man bejakar olikhet och mångfald, avslutar Elisabeth Gerle.

TEXT: GISELA LINDBERG
ILL: CATRIN JAKOBSSON

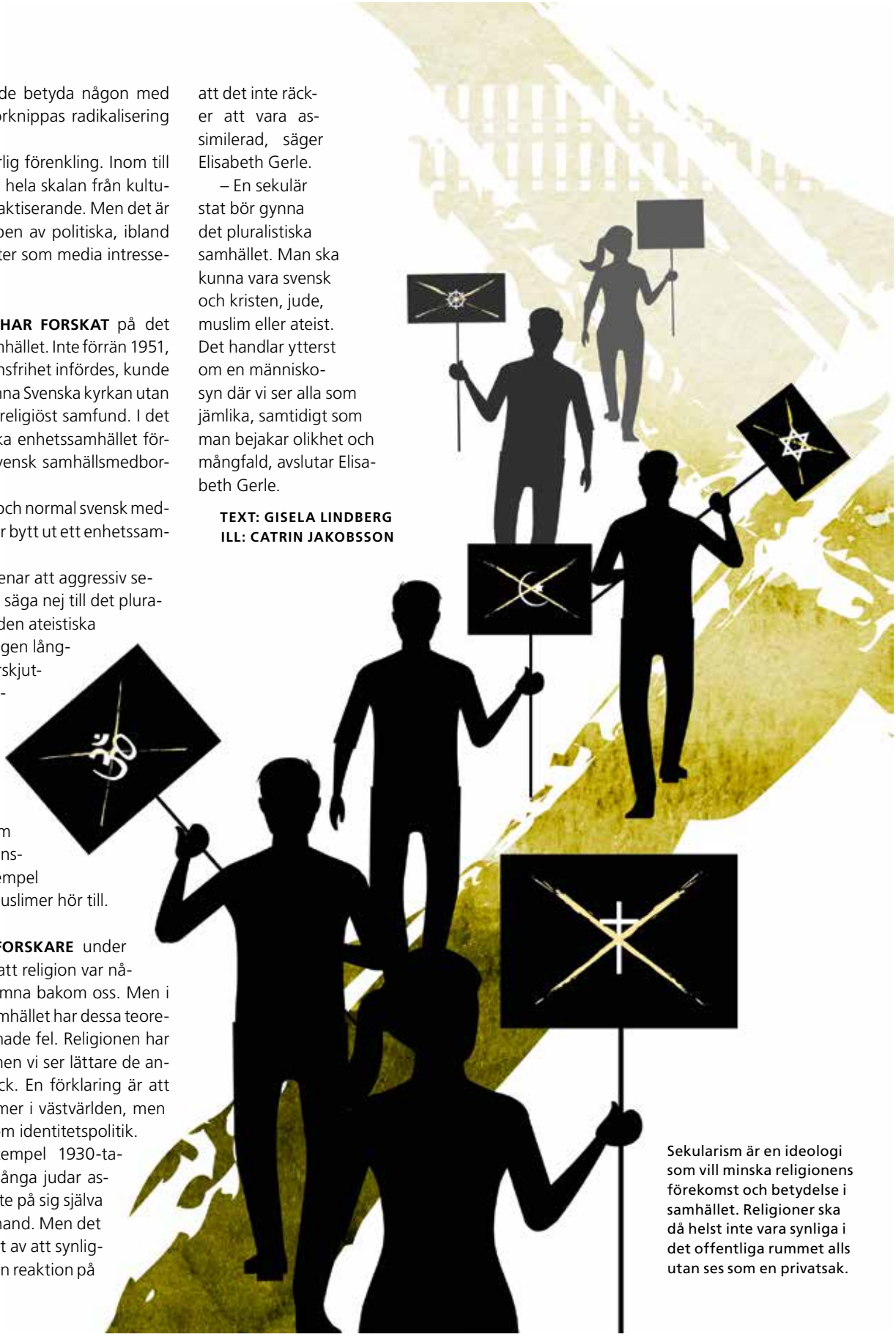

Sekularism är en ideologi som vill minska religionens förekomst och betydelse i samhället. Religioner ska då helst inte vara synliga i det offentliga rummet alls utan ses som en privatsak.

En maringeolog som fotograferar black metal-band och älskar att pyssla. Engelska Claire McKays intresse för skandinavisk kultur förde henne till Sverige och en doktorsexamen. Nu har hon bytt bana och fixar hellre än forskar. Och hon planerar inte att åka hem till England igen.

Claire McKay ägnar mycket tid åt att fotografera black metal-band.

Från forskare till fixande fotograf

Det var något som direkt klickade mellan Claire McKay och Lund när hon först kom till Sverige 2011.

– Om jag skulle designa en stad skulle det vara Lund. Det är mysigt, tryggt och allt finns nära och jag kände mig direkt som hemma.

Claire McKay är uppvuxen i ett naturreservat utanför Sheffield i England och djur och natur har alltid varit en stor del av hennes liv. Intresset för miljön gjorde att hon valde att ta sin masterexamen inom glaciologi och polarmiljöer, vilket senare ledde henne till Sverige för en forskarutbildning inom geobiosfärsvetenskap.

– Jag gjorde bland annat mitt fältarbete på glaciärerna i Svalbard och senare som doktorand arbetade jag till havs med att analysera marina fossil.

UNDER SIN DOKTORANDTID arbetade Claire McKay extra med en del administrativt arbete och insåg då att hon trivdes bra med det. Efter sin doktorsexamen fick hon jobb på Stamcellscentrum och slutade därmed med den egna forskningen för att administrera andras.

– Det passar mig väldigt bra att jobba för ett forskningscentrum och jag känner att jag är på rätt plats.

StemTherapy är ett strategiskt forskningsområde där Stamcellscentrum är en paraplyorganisation för dess forskare. Där arbetar Claire McKay främst med att administrera och organisera evenemang, samt att hålla i kommunikationen med andra områden inom universitetet. Det blir även en hel del allmänt fixande för att verksamheten ska flyta.

MEN SAKNADEN ÖVER att inte längre tillbringa lika mycket tid i naturen fick henne att på allvar utveckla sitt fotointresse – något som syns tydligt på hennes Instagramkonto.

– Eftersom naturen inte längre är en del av mitt jobb blir det desto viktigare att behålla den biten genom mina bilder. Jag är väldigt förtjust i närbilder – det är så lätt att ta detaljer omkring oss för givna.

Men naturen är inte det enda som Claire McKay fotograferar. Hennes stora musikintresse och kontakter inom black metal har gjort att hon även fått uppdrag att fotografera skivomslag för olika grupper.

– Till skillnad från naturfotografering är detta tekniskt utmanande på ett helt annat sätt. Under mitt senaste uppdrag var vi till exempel tvungna att fotografera efter att det blivit mörkt, eftersom ett av motiven var en brinnande runskulptur.

Hon åker ofta på konserter runt omkring i Skandinavien och främst blir det black-, post- eller atmosfärisk metal – även om det nuförtiden ”bara” blir någon gång i månaden. Och några planer på att återvända till England har Claire McKay inte.

– Jag trivs i Sverige. De flesta svenskar uppskattar naturen och miljöfrågor och det är viktigt för mig. Sedan tycker jag verkligen om arbetskulturen här. Jag har möjlighet att vara flexibel på jobbet på ett sätt som fortfarande innebär att jag är produktiv och på det sättet få balans mellan karriär och privatliv.

TEXT & FOTO: ÅSA HANSDOTTER

CLAIRE McKAY

TITEL: Forskningsadministratör
BOR: I Lund
ALIAS PÅ INSTAGRAM: manu_forti_photography
TOP-TRE MUSIKGRUPPER: Agalloch, Alcest, Watain
MOTTO: ”Do not go where the path may lead, go instead where there is no path and leave a trail”, Ralph Waldo Emerson

listan.

Tomas Deierborg är docent i neurovetenskap och forskar om inflammation i hjärnan och om hur fysisk aktivitet påverkar hjärnan. Här listar han varför träning är viktig för hjärnans funktioner.

Fem insikter om hjärnan och träning

1 **TRÄNING HÄNGER IHOP MED MINNET.** När vi tränar så bildas fler kopplingar i hjärnan och de förbindelser som redan finns mellan nervceller blir starkare. Hjärnan kan beskrivas som en dator med nätverk, och att ha starka kopplingar i hjärnan hänger ihop med ett gott minne – och tvärtom.

2 **JU MER OCH HÅRDARE DU TRÄNAR DESTO BÄTTRE FÖR HJÄRNAN.** En studie på Vasaloppsåkare visar att det finns skillnader mellan vältränade och extremt vältränade. De som tränar mest och åker snabbast har minst risk att få hjärnsjukdomar jämfört med de som åker långsammare. Det verkar dock som att fysisk träning har större effekt för vissa sjukdomar än andra.

3 **TRÄNING KAN FÖREBYGGA DEMENS.** Träning får blodkärlen i hjärnan att fungera bättre och blir indirekt förebyggande vid vaskulär demens och har även en positiv effekt på Parkinsons sjukdom. En nyligen publicerad Göteborgsstudie följde kvinnor från 50- till 90-årsåldern och visade att de vältränade hade hela 90 procent lägre risk att utveckla demens i hög ålder jämfört med de som hade genomsnittlig kondition.

4 **ÄLDRE FÅR STÖRST EFFEKT AV TRÄNING** jämfört med yngre när det gäller hjärnans exekutiva förmågor – att ta beslut, planera och organisera. Att ta ut sig och träna så att man blir svettig och trött är rekommendationen, om man är frisk för övrigt.

5 **HÖGINTENSIV TRÄNING GER HJÄRNAN MYCKET TILLVÄXTHORMONER.** Tillväxthormoner är mycket viktiga för hjärnan och de påverkas mest av intensiv träning som förbättrar konditionen. För övrigt vet man inte ännu hur motion och högintensiv träning förhåller sig till varandra och hjärnan.

JENNY LOFTRUP

Tomas Deierborg listar fem insikter om hur hjärnan påverkas av träning. FOTO: KENNET RUONA

Ny kompletterande utbildning för läkare med utländsk legitimation

Läkare med nya gränser

MEDICIN. Att flytta från Sydamerika, lära sig svenska och få sin läkarexamen godkänd i Sverige är en stor utmaning.

Mariana Reza Felix och Marcelo Petri har precis påbörjat en ny utbildning för läkare med utländsk legitimation och måste anpassa sina utländska kunskaper till den svenska sjukvården.

Men det gäller också att kunna tolka de oskrivna sociala reglerna och förstå vad de egentligen säger på den skånska bilbesiktningen.

Läkarna Mariana Reza Felix och Marcelo Petri går en ny utbildning för att anpassa sina utländska kunskaper till den svenska sjukvården.

Mariana Reza Felix växte upp i Venezuela i en miljö där någon alltid var sjuk och blev tidigt fascinerad över hur den sjuke, efter en tid på sjukhuset, kunde komma tillbaka frisk. När hon var åtta år bestämde hon sig, som den första sin släkt, för att bli läkare.

– Men den ekonomiska situationen är väldigt svår för läkare i Venezuela. Under min tvååriga AT-tjänstgöring var jag till exempel tvungen att ha två heltidsjobb och ett extrajobb på helgen och ändå hade jag inte råd med en egen bostad.

DET VAR NÄR Mariana Reza Felix jobbade som läkare i Spanien, som hon träffade sin nuvarande svenske sambo. När paret bestämde sig för att flytta till Sverige blev hennes mål att få sin läkarlegitimation godkänd.

– Under tiden som mina dokument granskades av Socialstyrelsen blev jag erbjuden en doktorandtjänst vid Lunds universitet. Det var fantastiskt och även ett tillfälle för mig att lära mig svenska fortare. Därför valde jag att också att göra mitt avhandlingsarbete på svenska.

Marcelo Petri tog längre tid på sig att bestämma vilken yrkesbana han ville följa, men efter ett par terminer på läkarlinjen i Mexiko fick han kvittot på att han valt rätt.

– När jag praktiserade på förlossningen och för första gången höll ett spädbarn i min famn kände jag mig på rätt plats.

BÅDE I VENEZUELA och i Mexiko finns ett tydligt, tufft hierarkiskt system inom vården som ofta försvårar arbetet. Patienten är dessutom ofta mindre delaktig i den egna behandlingen än i Sverige.

– Vi behöver lära oss skillnaden mellan sjukvården i våra hemländer och här. Det kan gälla sådana saker som utskrivning av antibiotika, eller om man behöver göra en uppföljande röntgenundersökning eller inte. Vi har inte brist på kunskap – vi har bara annorlunda kunskap och måste anpassa oss till det svenska sättet, säger Marcelo Petri.

FÖR HANS DEL var det möjligheten till forskning som gjorde att han flyttade till Sverige. Efter det att han doktorerat fick han jobb som undersköterska och började fundera på att stanna kvar och få sin läkarlegitimation godkänd. När Marcelo Petri blev antagen på utbildningen i Lund flyttade hela familjen ner till Skåne från Stockholm.

– Det funkar bra förutom skånskan, som är den största utmaningen för mig just nu. Jag har precis varit på bilbesiktningen och jag förstod inte ett ord, men som tur är fick jag ju även med mig ett pappersunderlag.

Kurskamraterna kommer från världens alla hörn och har mycket skiftande bakgrund, där flera redan har en färdig specialistutbildning från sina hemländer. Hittills är både Marcelo Petri och Mariana Reza Felix nöjda med utbildningen och tycker att de fått en bra introduktion i svensk sjukvård. För Mariana Reza Felix har det varit värdefullt att se hur under- och sjuksköterskorna arbetar och hon har fått en ökad förståelse för hur dessa yrkeskategorier ser på en bra läkare. Men ibland har hon också hamnat i pinsamma situationer, då hon inte har kunnat läsa av de oskrivna, sociala regler som finns.

– En regel som jag till exempel numera är medveten om, är att man inte kramas på jobbet. I min kultur är vi mycket mer kroppsnära och visar vänskap på ett helt annat sätt!

TEXT: ÅSA HANSDOTTER
FOTO: KENNET RUONA

FOTNOT. Programmet startade i januari 2018 och vänder sig till läkare med utländsk läkarexamen som behöver komplettera sin utbildning för att kunna söka svensk läkarlegitimation. Efter slutförd utbildning och prövning av Socialstyrelsen kan deltagarna söka allmäntjänstgöring (AT) i Sverige.

MARIANA REZA FELIX

ÅLDER: 34 år
FAMILJ: Sambo i Malmö
FRÅN: Venezuela. Har läkarlegitimation från Venezuela och Spanien
KOM TILL SVERIGE: 2011
GILLAR MED SVERIGE: Att det är fred
SAKNAR MEST FRÅN VENEZUELA: Förutom familjen, stranden och havet

MARCELO PETRI

ÅLDER: 38 år
FAMILJ: Fru och ett barn i Malmö
FRÅN: Brasilien. Har läkarexamen från Mexiko
KOM TILL SVERIGE: 2011
GILLAR MED SVERIGE: Transportmöjligheterna – det är så lätt att ta sig mellan olika platser
SAKNAR MEST FRÅN MEXIKO: Majstortilla

Behörighetsprov öppnar ny väg till högre studier

ANTAGNING. Ett nytt behörighetsprov för personer över 24 år, samtidigt som färre kan tas in via högskoleprovet. Det föreslår regeringen i propositionen ”Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande”.

Prorektor Sylvia Schwaag Serger är positiv till att regeringen föreslår nya sätt att bedöma kompetens hos blivande studenter.

Prorektor Sylvia Schwaag Serger. FOTO: KENNET RUONA

– Det handlar om det livslånga lärandet och behörighetsprovet är en ny väg in för de som är något äldre, säger Sylvia Schwaag Serger, prorektor med särskilt ansvar för utbildning vid LU.

Stora utbildningar inom bristyrken, främst de för blivande ingenjörer och lärare, har problem med att många inte fullföljer utbildningen. De som har antagits via högskoleprovet hoppar av till större del än övriga studenter. Därför öppnas det nu upp möjligheter för lärosätena att minska den kvoten.

– Det är positivt att lärosätena själva kan påverka, säger Sylvia Schwaag Serger.

DET NATIONELLA BEHÖRIGHETSPROV som regeringen föreslår ska gälla för de som fyllt 24 år och saknar gymnasiebetyg. Om de på provet kan visa att de har kompetens för att klara högskolestudier måste de inte som tidigare gå på Komvux och komplettera sina betyg. Det kan gälla människor som utbildats i andra länder, eller de som har tillägnat sig kompetens genom yrkeslivet eller nätutbildningar,

– Världen har förändrats snabbt och idag lär sig människor på många olika sätt. Därför behövs det fler sätt att bedöma den reella kompetens, som behövs för att lyckas med både utbildningen och jobbet, säger Sylvia Schwaag Serger.

ETT SÄRSKILT LÄMPLIGHETSPROV föreslås för den långa lärarutbildningen, som bedrivs för gymnasielärare vid LU. Vid universitetet bedrivs även den 1,5-åriga pedagogiska lärarutbildningen, KPU, som förutsätter att man tidigare har läst in ämnena och om det kommer rekommenderas lämplighetsprov även för den korta utbildningen är osäkert. Ministern för högre utbildning Helene Hellmark Knutsson vill avvakta utvärdering av de försök med lämplighetsprov som redan pågår och som kommer redovisas i senare i vår. En annan möjlighet blir att ställa krav på ett viss betyg från gymnasiet, exempelvis att en blivande svensklärare inte får ha sämre än C i ämnet enligt ministern.

Sylvia Schwaag Serger menar att det är viktigt för lärarutbildningen att ta fram ett bättre sätt att bedöma reell kompetens.

– Vi behöver bli bättre på att hitta människor som framgångsrikt kan bli lärare, säger hon och tillägger att de som klarar av KPU-utbildningen vid LU klarar sig bra i yrkeslivet.

JENNY LOFTRUP

REDAKTÖR: JENNY LOFTRUP

Sanimir Resic, docent i Europastudier

Hur har Balkan-länderna läkt efter kriget på 90-talet?

– Serbien och Kroatien har helt olika uppfattning om kriget. På årsdagen av Srebrenica-massakern så håller man en minneshögtid för de 8000 som dödats. Samtidigt demonstrerar serberna till Mladics ära. Boken handlar om minnen från krigen och hur explosiv historieskrivning kan vara när man inte är överens om vad som hände.

Hur ser framtiden ut för Balkan?
– Den ser mörk ut. Konflikterna och revanschismen finns kvar och det kombineras med att det finns ryska militärbaser i Serbien, som gränsar till Nato. Balkanländerna är också mest mottagliga för "fake news" i Europa.

Varför ska man läsa boken?
– För att det som händer i sydöstra Europa hänger tätt ihop med Europa och Sverige, vi kommer att få se allt mer av konflikterna från Balkan även här. I Sverige finns 10000-tals människoöden från kriget. Samtidigt så slår de välutbildade bosnien-muslimerna som kom på 90-talet rekord i snabb integration.

SANIMIR RESIC
Jugoslaviens undergång.
Krigen, freden, framtiden 1991–2017
(Historiska Media)

Om en av Helsingborgs mest märkliga personer

ANTOON GEELS
Där allt tiger och är orörligt stilla
– skomakaren Hjalmar Ekström och mystiken
(Molin & Sorgenfrei)

Religionspsykologen Antoon Geels skriver i sin nya bok om Hjalmar Ekström (1885–1962) en av Helsingborgs genom tidernas mest märkliga personer och en av de mest centrala mystikerna i nordiskt fromhetsliv – Hjalmar Ekström (1885– 1962). Hans starka gudsupplevelser ledde att han utbildade sig till diakon och arbetade på flera olika platser i landet.

Efter en andlig kris – där han tackade nej till ett erbjudande om att bli prästvigd– valde han att återvända till Helsingborg och sitt tidigare yrke som skomakare. Han skrev sedan tusentals brev till en andligt intresserad skara. Några av breven har redan givits ut i Anton Geels tidigare böcker "Den fördolda verkstaden" samt "Den stilla kammaren". I sin nya bok "Där allt tiger och är orörligt stilla" har Geels valt ut ytterligare ett antal tidigare opublicerade brev. Bokens titel hämtades från ett brev till Eric Hermelin, känd för sina översättningar av persisk mystik.

SVANTE NORDIN
Hitlers München
(Natur & Kultur)

Adolf Hitler kom till München 1913. Som fattig konstnär levde han ur hand i mun. I historikern Svante Nordins bok får vi följa Hitlers väg mot att bli diktator. I München, och inte i Berlin, så växte och formades nationalsocialismen. Första världskriget blev Hitlers lycka – det gav honom ett jobb som politiker och han steg snabbt i samhället. Författaren är duktig på att blåsa liv i lärda resonemang och beskriver München som en tummelplats för politik, ideologisk och intellektuell debatt och vi får följa hur nationalsocialistiska partiet växer fram.

SVEN INGMAR ANDERSSON
Hälsopsykologi
(Studentlitteratur)

Denna bok bygger på två tidigare böcker inom samma området. Nya avsnitt har tillkommit som speglar tiden och ny forskning, bland annat om optimism/pessimism, riskbruk av tobak och alkohol, invandring och hälsa samt att styra människors beteende genom så kallad "nudging", enkelt uttryckt att göra det lätt att välja rätt. Bokens språk är akademiskt snarare än populärvetenskapligt, men samtidigt är innehållet allmänintressant.

Hjördis Kristiansen har forskat om vetenskapliga byggnader och skriver här om hur fyra års arbete med det nya universitetsmuseet i Kungshuset har varit förgäves i och med beslutet att flytta det planerade besökscentrumet och museet till Universitetshuset.

Kungshuset och Universitetshuset – två byggnader ställda mot varandra

Primus inter pares – den främste bland likar? Inte någon av dessa byggnader gör anspråk på den rollen, storslagna var och en på sitt sätt, bredvid varandra och nära nog mitt i staden: borgerlig, andlig och lärd miljö i symbios. Lägg till grönskan – Lundagård och universitetsplatsen, båda med tungt symbol- och skönhetsvärde, formade och tuktade var och en på sitt sätt. Och här tar Kunskapsstråket sin början.

ALLT SOM SIG BÖR, ELLER? Nej. Det nya Universitetshistoriska museet skulle enligt avtal samsas med andra funktioner i Kungshuset. Nu har Rektor vänt på klacken. Den fyra år långa planeringen för museet, två av dem med intensivt arbete, har förkastats. Rektor ska flytta till Kungshuset, museet till Universitetshuset. Skälen för en sådan rockad övertygar inte.

Ingen byggnad kan som Kungshuset leva upp till de förhoppningar man har rätt att ställa på ett museum som detta. Genom seklerna har en rad olika funktioner präglat huset: upptakten som residens för danske kungens länsman fram till hemvist för filosoferna, de sista att lämna byggnaden 2014. Det är inte fel att påstå att nära nog ett helt universitet rymts inom dess väggar. Flera arkitekter har satt spår: byggmästaren lade grundstenen år 1578, Hårleman satte sin prägel på huset vid mitten av 1700-talet, följd av Brunius under 1830-talet, slutligen Zettervall åren 1877–79. Allt, bokstavligt och mentalt, sitter i väggarna – huset ett museum i sig med stor historisk-pedagogisk potential.

> ”Ingen byggnad kan som Kungshuset leva upp till de förhoppningar man har rätt att ställa på ett museum som detta.”

Förarbetet för det nya museet har hunnit långt: Museum Stobaeanum återskapas på ursprunglig plats, så också delar av 1700-talets anatomiska teater. Observatoriet krönte en gång husets torn; då faller det sig naturligt var och hur astronomin presenteras. Det äldsta konsistorierummet, hur såg det ut? Exemplen kan mångfaldigas. Och så denna geniala idé: att gruppera utställningens föremål och texter utifrån de historiska platser/byggnader man ser från fönstren i respektive rum, till exempel Domkyrkan, Tegnérstatyn, AF, gamla botaniska trädgården etc. Besökarna lämnar museet med djupare insikt om det universitet som på sitt sätt format staden.

Arbetsgruppen är tillbaka på ruta ett, arbetet förgäves? Var och en som är förtrogen med Universitetshuset inser att det är omöjligt att där iscensätta Kungshusets – och akademins – mångskiftande historia på det sinnrika och konstfärdiga sätt som beskrivits.

MEN SAKEN BEHÖVER INTE vara förlorad – med ett annat scenario. Rektor stannar i universitetets huvudbyggnad. Han, liksom sina företrädare sedan 1882, är kvar i det vackra tjänsterummet, representativt för akademins högsta ämbete. Pelarsalen har samma funktion som tidigare; aulan sina givna aktiviteter, oftast riktade utåt. Förvaltningens behov av lokaler utreds under den evakueringstid som måste till för saneringen av byggnaden.

En trappa upp styr Zettervalls planlösning: föreläsningar, seminarier och möten i mindre skala. I andra salar läsplatser för studenter. Tredje våningen – här höll tidigare konstvetarna till – blir åter hem för konsten: tillfälliga utställningar i den vackra utställningssalen, delar av universitetets konstsamling i andra utrymmen, i förening med en presentation av husets skapare, Helgo Zettervall.

HJÖRDIS KRISTENSON
DOCENT KONSTVETENSKAP

Tobias Stiftelsen firar 25 år med seminarium i Lund

MEDICIN. Den 8 maj hålls ”Bone Marrow Transplantation” – ett seminarium om vetenskapliga och etiska utmaningar vid benmärgstransplantioner.

Det är ett jubileumsseminarium som Tobias Stiftelsen som fyller 25 år arrangerar.

Tobias Stiftelsen har kronprinsessan Victoria som ”Höga Beskyddare”, och stödjer forskning kring stamcellstransplantationer. Seminariet i Lund är förlagt till LUX:s aula och pågår under eftermiddagen med professor Bo Angelin från KI som invigningstalare. Från LU deltar professorerna Gunnar Juliusson, Stamcellscentrum och Nils-Eric Sahlin, medicinsk etik. För mer information: Claire.McKay@med.lu.se

Kreativa tankar föds i en kreativ miljö

Backagården Kurs & Konferenscenter AB
Stenskogen 735, 249 31 Höör, Tfn 0413-746 00
www.backagarden.se info@backagarden.se
backagardenskonferenscenter

2018 års stipendier och konferensbidrag från

The Birgit Rausing Language Programme

Anvisningar för ansökan – se hemsidan:
www.sol.lu.se/forskning/stipendier/the-birgit-rausing-language-programme/

Beslut om tilldelning sker i juni 2018.

PROTOTYP VERKSTADEN

PROTOTYPVERKSTADEN
Ditt förstahandsval när det gäller prototyper...
Your first choice when it comes to prototypes...

MEDICON VILLAGE

Mon–Thurs: 8–17, Fri: 8–16
Medicon Village, Building 401
046–590 15 10, 072–505 15 10

Foreman/Verkmästare: Mats Grip
Instrument Maker/Instrumentmakare: Jan-Erik Falck

Manufacturing/Tillverkning • Service
Restoration/Reparation • Electronics • Laboratory Glass

Rektorsuppvaktning. FOTO: PETRA FRANCKE

Fira siste april och första maj!

VÅRYRA. Efter den långa vintern är frågan om magnoliorna på Universitetsplatsen hinner slå ut till siste april-helgen. Kom själv och inspektera och ta del av de traditionella arrangemangen den 30 april och 1 maj!

Mösspåtagning 30 april vid Tegnérsplatsen kl 17.55 då Lunds universitets studentkårers vice ordförande hälsar våren välkommen.

Rektorsuppvaktning 1 maj. Kl 12.20 går Lunds studenters fanborg och nationsfanorna i procession från AF-borgen till Universitetsplatsen. Lunds universitets studentkårers ordförande håller där sitt årliga tal till rektor och som därpå håller sitt svarstal.

Lunds Studentsångare sjunger in våren 1 maj på trappan till Universitetshuset kl 18.00–19.00. Konserten sänds också i SVT.

Årsstämma

Pensionsföreningen mellan yngre lärare och tjänstemän vid Lunds universitet (understödsförening) håller årsstämma tisdagen den 15 maj 2018, kl 17.00, Docentgatan 11, Lund.

För många intryck i vardagen kan ge mer impulsiva beslut

BETEENDEEKONOMI. Vi tänker mindre rationellt när vi har ”många bollar i luften” samtidigt. När hjärnan stressas av många, kanske motstridiga, intryck slår den ofta om till ett mer impulsivt beslutsfattande.

Hjördis Hardardottir, doktorand i beteendeekonomi vill ta reda på mer om hur vi tar beslut vid ”kognitiv overload”.

Beteendeekonomen Hjördis Hardardottir vill undersöka om vi alltid blir mer kortsiktiga och otåliga vid ”kognitiv overload”.

– De flestas hjärnor begränsas av relativt vardagliga saker – som att bli avbruten när man skriver ett mejl eller måste komma ihåg ett telefonnummer, säger Hjördis Hardardottir.

Hon vill undersöka om vi alltid blir mer kortsiktiga och otåliga vid ”kognitiv overload”. Idag råder inte konsensus bland de studier som finns inom ekonomi och psykologi, säger hon.

TIDEN GÅR SNABBT när man har roligt, och att raskt lösa en massa små arbetsuppgifter på löpande band triggar vårt belöningssystem – men få klarar av att tänka grundligt när det går undan. Att ”ha många bollar i luften” är något som förväntas på jobbet, trots att våra hjärnor inte verkar vara fullt utvecklade evolutionärt för att klara av ”multitaska”. Det är ändå bara 200.000 år sedan människan levde i mindre grupper, jagade och samlade mat – utan möjlighet till intryck från hela världen och kommunikation från människor som de inte såg framför sig. Livet var mer konkret, idag förväntas vi kunna tänka mer abstrakt.

– När hjärnan är belastad tar vi snabba, mer känslomässiga och ogenomtänkta beslut, vi går på magkänslan. Det intuitiva tänkandet breder ut sig över arbetsminnet och tränger undan det mer genomtänkta beslutsfattandet, säger Hjördis Hardardottir.

Det impulsiva system ett delar på arbetsminnet tillsammans med det långsamma och mer logiska system två. Om man väljer med det impulsiva systemet kanske det blir pizza till kvällsmat, om man väljer med det långsiktiga hinner man begrunda att risken för hjärtinfarkt ökar på lång sikt och så blir det broccoli och lax istället.

NÄR HJÄRNAN ÄR BELASTAD förenklas besluten. Man går på rutin, följer lathundar och funderar inte över om det är det bästa sättet. Problemet är att det ofta är mycket svårt att medvetet växla över till ett mer långsiktigt, rationellt tänkande när det behövs. På jobbet kan man behöva utarbeta strategier för att kunna freda sin koncentration. Det kan till exempel vara att stänga av sin internetuppkoppling eller att välja att inte svara på mejl under vissa tider, för att kunna tänka ostört.

– Jag hade en professor som inte svarade på mejl efter klockan 11, det är ett sätt att göra det på, säger Hjördis Hardardottir.

Därmed inte sagt att det är bättre att låta alla beslut bearbetas i system två. Att ta förenklade beslut, gå på rutin och följa lathundar på jobbet kan vara effektivt. För till exempel en forskare kan bra, impulsiva beslut handla om att snabbt knyta kontakter på en konferens.

– Om vi aldrig tar impulsiva, känslomässiga beslut är risken att vi missar chanser som dyker upp till exempel vid möten med människor.

TEXT & FOTO: JENNY LOFTRUP

Ur programmet för hållbarhetsveckan 23–28 april

FOTO: JOHAN PERSSON

Hållbarhetsveckan är ett återkommande arrangemang i Lund där universitet, kommun och andra intresserade anordnar en vecka full av aktiviteter på temat hållbar utveckling. För mer information om Hållbarhetsveckan, se www.hallbarhet.lu.se/hallbarhetsvecka-2018 Nedan följer information om ett urval av programpunkterna.

24 APRIL Seminarium. Beräkningar av konsumtionens klimatpåverkan. Hållbara och klimatsmarta konsumtionsmönster är avgörande för om vi ska nå våra miljö- och klimatmål i stort. Seminariet belyser frågorna både ur geografiskt och organisationsperspektiv. Vi tittar på utmaningarna kring beräkningar av konsumtionens klimatpåverkan, lyfter exempel och metoder och redskap samt på det arbete som gjorts och görs inom olika organisationer. Arr: Lunds kommun, Klimatsamverkan Skåne, Länsstyrelsen Skåne och Lunds universitet. Anmälan och information, se https://simplesignup.se/event/129267-beraekningar-av-konsumtionens-klimatpaaverkan Kl 08.45–12.15 Magle Konserthus, Magle Stora kyrkogata 4, Lund.

25 APRIL Debatt i Lund: Mat, makt och miljö – går det att äta klimatsmart? Har du svårt att bestämma dig när du ska handla mat till middagen? Räcker det att maten är god och nyttig? Eller hoppas du att det du plockar ner från hyllan också ska vara bra för smältande polarisar och för djur och natur på nära håll? Kl 20.00–21.00 Café Athen, AF-borgen, Lund. Se även sidan 44.

25 APRIL Föreläsning. "Fermentera med Surtanten". Jenny Neikell berättar om fermentering, att konservera mat med hjälp av bakterier som även gör maten smakrik och hälsosam. Kl 18.00–19.30 Lunds stadsbibliotek, atriumgården, Lund.

25 APRIL Seminarium. "Klimatanpassning i den gröna täta staden". Våra städer ska möta många utmaningar, alltifrån en ökad befolkning, förtätad och effektiva transportsystem till att erbjuda ytor för rekreation och fritid. Hur menar politiker och ansvariga myndigheter att vi ska möta målkonflikter i den gröna täta staden och hur kan olika aktörer arbeta tillsammans med gröna och blå lösningar? Anmäl dig till seminariet via https://www.cec.lu.se/sv/form/anmalan-klimatanpassning-i-den-grona-tata-staden-25-april Kl 13.30–16.30 Skissernas museum, Lund.

26 APRIL Seminarium, Tänk om plast……. Ett samhälle utan plast är idag nästan otänkbart. Samtidigt har vi ett allt mer uppenbart problem med plast hamnar där vi inte vill ha den: i naturen. Kom och lär dig mer om vad plast är, hur den används, återanvänds och möjligheterna med nya material. Kl 09.00 – 12.15 Magle konserthus, Magle Stora kyrkogata 4, Lund.

26 APRIL Seminarium, Hållbar hantering av osäkerhet – finns det? Om osäkerhet och transparens i beslutsfattande. Vad är osäkerhet och varför ska vi bry oss? Vad ska vi göra med osäkerhet när samhället fattar beslut? Kl 14.00 – 16.00 Magle Konserthus, Magle Stora Kyrkogata 4, Lund.

26 APRIL Seminarium, Försvinner våra bin – och spelar det någon roll? En stor del av den globala matförsörjningen bygger på att vi får hjälp av pollinerare som bin och humlor. Samtidigt visar fler forskningsstudier att insekterna får det allt svårare att klara sig i en värld med klimatförändringar, urbanisering och högintensivt jordbruk. Henrik Smith är professor i zooekologi och föreståndare för Centrum för miljö- och klimatforskning vid Lunds universitet. Kl 18.00 – 19.30 Lunds stadsbibliotek, atriumgården, Lund.

27 APRIL Seminarium, Hållbar kvinnlig hälsovård – evidens från flera olika håll. Con-x bjuder in till ett öppet seminarie under Hållbarhetsveckan i Lund om Hållbarhet inom kvinnlig reproduktiv hälsovård och hur man formulerar evidens när det finns flera olika aspekter och källor. Kl10.00 – 13.00 Pufendorfinstitutet, Biskopsgatan 3, Lund.

27 APRIL Symposium, Arts meet science, på Skissernas Museum, Finngatan 2, Lund kl 10.00–19.00. Se sid 24–27.

27 APRIL Seminarium, Panelsamtal: stakeholder engagement och hållbarhetsmålen som drivkraft för innovation. En intressentanalys med näringslivet, regionen och akademin. Hur kan hållbarhetsmålen driva innovation och hur kan samverkan skapa effektiva relationer med intressenter inom det närliggande samhället?. Kl 15.00 Grand Hotel, Piratensalen, Lund.

28 APRIL Hållbarhetsfestival! Ännu en gång är det dags för Hållbarhetsfestival i Lund. Som avslutningen på Hållbarhetsveckan blir det den späckad dag med intressanta, roliga och hållbara aktiviteter. Kl 11.00 – 16.00 Stenkrossen, Kastanjegatan 13, Lund.

21–22 APRIL **Mirror Music i Vattenhallen.** Kl 12.00–17.00, John Ericssons väg 1, Lund.

23–28 APRIL **Hållbarhetsvecka i Lund**. Se förra sidan,

24 APRIL **Symposium. Välkommen till nanoåldern!** Om nanosäkerhet och hållbar nanohantering. Kl 9.00–17.30 Pufendorfinstitutets hörsal, Biskopsgatan 3, Lund. Anmälan krävs på https://www.pi.lu.se/evenemang/symposium-valkommen-till-nanoaldern senast den 10 april.

24 APRIL **Lunchkonsert på Pufendorfinstitutet.** Välkommen att ta med lunch och lyssna på klassisk musik. Kl 12.15–13.00, 2:a vån, Biskopsgatan 3, Lund.

25 APRIL **Föreläsning.** Vetenskapslunch med Tomas Björklund, docent vid molekylär neuromodulering, Medicinska fakulteten: **"Virus och bakterier. Våra nya hjälpmedel vid reparation av hjärnan"**. Kl 12.00–12.45, Lunds stadsbibliotek, Atriumgården, Lund.

26 APRIL **Seminarium. "Vad händer när hyresgästerna får betala för varmvattnet?"** Nu införs individuell debitering av varmvattenförbrukning i hyreslägenheter. Syftet är att minska förbrukningen och öka energieffektiviseringen. Men blir det verkligen så? Kl 13.15–16.00 Pufendorfinstitutet, Biskopsgatan 3, Lund.

28–29 APRIL **Robotshow i Vattenhallen.** Upplev spännande och interaktiva experiment och shower i Vattenhallen. Kl 12.00–17.00 i Vattenhallen Science Center, John Ericssons väg 1, Lund.

30 APRIL OCH 1 MAJ: För siste april- och förstamajfirande se sidan 38.

3 MAJ **Book launch. "Chinese heritage in the making: experiences, negotiations and contestations"**. Kl 15.15–16.30, Centrum för öst- och sydöstasienstudier, Sölvegatan 18 B, Lund.

4 MAJ **Symposium. "Interdisciplinarity: how is it done and what does it mean?"** The Pufendorf Institute invites you all to a symposium to explore issues concerning the boundaries of interdisciplinarity in practice and theory. Information and registration: www.pi.lu.se. Kl 9.00–16.00, Pufendorfinstitutet, Biskopsgatan 3, Lund.

9 MAJ **Föreläsning. "Klimatetik".** Klimatförändringarna är ett komplext globalt problem som mänskligheten står inför. Men varför ska jag bry mig? Ibland glöms det bort att klimatförändringarna ställer oss inför ett moraliskt problem. Bengt Brülde är professor i praktisk filosofi vid Göteborgs universitet och har skrivit boken "Klimatetik: rättvisa, politik och individens ansvar" med statsvetaren Göran Duus-Otterström. Kl 18.00–19.30 Lunds stadsbibliotek, atriumgården, Lund.

12–13 MAJ **Atomresa i Vattenhallen.** Med glödheta och superkalla experiment reser vi från stenåldern till modern tid med hjälp av människans nyfikenhet och finurlighet. Kl 12.00–16.00, Vattenhallen, John Ericssons väg 1, Lund.

15 MAJ **Föredrag.** Jes Wienberg, professor i historisk arkeologi: **"Världsarv i Skåne, Sverige och världen"**. Föredraget är en del av seminarieserien "Arkeologi för alla". Kl 15.15 – 16.00 LUX, Helgonavägen 3, sal B251, Lund.

17 MAJ **Konferens. "Vår kulturella hjärna".** Vilka kulturella uttryck av hjärnan finns i dagens samhälle? Hur skapar vi delaktighet i utvecklingen av morgondagens hjärnforskning? Kl 13.15–18.00 sal C126, LUX, Helgonavägen 3, Lund.

18–20 MAJ **Lundakarnevalen.** För information se www.lundakarnevalen.se

19–20 MAJ **Ljudshow i Vattenhallen.** Kl 12.00–17.00 Vattenhallen, John Ericssons väg 1, Lund.

23 MAJ **Föreläsning. "En grönare stad".** Gröna tak, gröna fasader och väggar, och skogsbiotoper på bostadsgårdar och i parker. Annika Kruuse från Malmö kommun berättar om hur projektets erfarenheter kan tillämpas för att skapa en grönare och mer hälsosam stad. Kl 18.00–19.30 Lunds stadsbibliotek, atriumgården, Lund.

24 MAJ **Hedersdoktorsföreläsning.** Möt naturvetenskapliga fakultetens hedersdoktorer 2018, Anne Borg och Peter Cederström. Kl 10.00–13.00 Lundmarksalen, Astronomihuset, Sölvegatan 27, Lund.

25 MAJ **Skissernas Night.** Ta med dina vänner, ät och drick gott, bli överraskad, inspirerad och fördjupa dig i konsten under dessa händelserika kvällar med fri entré. Kl 17.00–23.00 Skissernas museum, Finngatan 2, Lund.

FOTO: KENNET RUONA

Jubileumspromotion 25 maj

Den 25 maj är det gemensam doktorspromotion för universitetets fakulteter. Allmänheten välkomnas i mån av plats, vänligen kontakta overmarskalk@rektor.lu.se. Kl 12.00 Lunds domkyrka.

26–27 MAJ **Kemishow i Vattenhallen.** Upplev spännande och interaktiva experiment och shower i Vattenhallen. Lördagen 26 maj kl 13 kan du se en spektakulär kemishow med fyra olika teman: gaser, färger, ljus och bränder och explosioner.

29 MAJ **Lunchkonsert på Pufendorfinstitutet.** Ta med lunch och lyssna på klassisk musik! Kl 13.00 framför Fredrik Bock fransk teorbmusik, italiensk och spansk musik för barockgitarr samt Bach och även lite folkmusik på charango, Biskopsgatan 3, Lund.

2–3 JUNI **Robotshow i Vattenhallen.** Kl 12.00–17.00 John Ericssons väg 1, Lund.

disputationer.

För kommande disputationer vid Lunds universitet, se www.lu.se/lup/disputations

Erlander-pris till evolutionsbiolog

Tobias Uller, professor i evolutionsbiologi har tilldelats Tage Erlanders pris för naturvetenskap och teknik. Prissumman är 275.000 kronor och delas ut av Kungliga Vetenskapsakademien.

Tobias Uller.

Forskningsingenjör får pris för sin avhandling

Patrik Vestin, forskningsingenjör vid Institutionen för naturgeografi och ekosystemvetenskap, har fått Alfortska priset på 40.000 kronor av Svenska sällskapet för antropologi och geografi. Priset får han för sin avhandling med titeln "Effects of forest management on greenhouse gas fluxes in a boreal forest".

Thoas Fioretos och Oskar Hansson.

Två LU-forskare utses till Wallenberg Clinical Scholars

Thoas Fioretos som arbetar med utveckling av behandling mot akuta leukemier och **Oskar Hansson** vars forskning syftar till att hitta markörer som avslöjar Alzheimers och Parkinsons sjukdomar – utses till Wallenberg Clinical Scholars 2018.

Hedersdoktorer undersöker manligt och kvinnligt

Kvinnors roll i fredsprocesser och flytande gränser mellan manligt och kvinnligt i samhället och i populärkulturen. Det är frågor som samhällsvetarnas nya hedersdoktorer **Jacqui True** och **Jack Halberstam** forskar om.

Jacqui True, professor vid Monash University i Australien, är bland annat redaktör för den kommande antologin Handbook on Women, Peace and Security (Oxford University Press) där flera statsvetare från Lund medverkar.

Jacqui True.

Jack Halberstam.

Jack Halberstam är professor i genusvetenskap vid University of California och är en av den vetenskapens viktigaste teroetiker med fokus på bland annat queerteori.

Kvinnligt vetenskapspris till mörk materia-forskare

Ruth Pöttgen, vid Partikelfysik får L'Oréal-Unesco For Women in Science-priset som delas ut för tredje gången i Sverige. Prisets syfte är att uppmärksamma och belöna kvinnor som visat stor potential inom naturvetenskap och teknik, och samtidigt erbjuda positiva kvinnliga förebilder.

Ruth Pöttgen delar priset med **Marianne Liebi** vid Chalmers tekniska högskola.

Jämställhetspengar till Konstnärliga fakulteten

Konstnärliga fakulteten har fått 1,3 miljoner för jämställdhetssatsningar.
Anslaget är uppdelat i tre delar. 800.000 kronor går till aktiva åtgärder för att främja en jämn könsfördelning bland fakultetens professorer. 530.000 kronor går till en 20-procentig anställning i Hedda Anderssons namn vid Teaterhögskolan. Och Musikhögskolan får 38.000 kronor för projektet "Normer och genus i bandet".

FOTO: ERIKA WEILAND

Kemist får medel för samverkansinitiativ

Charlotta Turner, professor vid kemiska institutionen, får totalt 1,5 miljoner kronor för det tematiska samverkansinitiativet "LU Food Faculty – ett tvärvetenskapligt forum för framtidens livsmedelsforskning".

Susanne Lundin får Rausingpriset.

Rausingpriset till etnolog

Etnologiprofessor **Susanne Lundin**, internationellt erkänd forskare inom forskningsfältet humaniora och medicin, tilldelas det prestigefyllda Rausingpriset. Priset är 50.000 kronor och delades ut i samband med Rausingföreläsningen, som avslutade årets Humanist- och teologdagar den 13–14 april.

Donation till instrument för cancerforskning

Med en donation på två miljoner kronor har IngaBritt och Arne Lundbergs Forskningsstiftelse bidragit till finansieringen av ett labinstrument, ett s.k. In vivo imaging system som i realtid kan se tumörers tillväxt. Vid en donationsföreläsning nyligen på Medicon Village i Lund, presenterades projektet av **Ramin Massoumi**, professor på Institutionen för laboratoriemedicin.

Astronom får stipendiepris

Henrik Jönsson, forskare vid Institutionen för astronomi och teoretisk fysik, får stipendiepris på cirka 250.000 kronor från Ruth och Nils-Erik Stenbäcks stiftelse. Stipendiepriset delas ut av Finska Vetenskaps-Societeten i samband med dess årshögtid 27 april i Helsingfors.

Geolog får Lifetime Achievement Award

Svante Björck, professor emeritus vid Geologiska institutionen, får "Lifetime Achievement Award" av International Paleolimnology Association. Priset delas ut i samband med ett symposium i Stockholm i juni.

Medicinare får ERC Advanced Grant

Professor och distriktsläkare **Jan Sundquist** vid Institutionen för kliniska vetenskaper i Malmö, Centrum för primärvårdsforskning, har av European Research Council tilldelats ERC Advanced Grant. Det delas ut till de mest etablerade och världsledande forskningsledarna för att stödja excellent och innovativ forskning. Projektet som Jan Sundquist nu får stöd för heter "Bostadsområdet, inverkan av kamrater och familj på psykisk ohälsa och missbruk hos invandrare och deras barn".

Innovationspris till forskare och studenter

LU har tillsammans med Sparbanken Skåne delat ut pris för framtidens innovationer. Tre forskar- och tre studentprojekt prisades med totalt 200.000 kronor i samband med universitetets Innovationskickoff 2018.

I kategorin anställd vann **Oscar Kjell**, **Katarina Lundberg** och **Sverker Sikström** vid Institutionen för psykologi med projektet "WordDiagnostics.com: Improving the Diagnoses of Mental Illnesses using Artificial Intelligence Based on Text Data". Kemisten **Niels Boon** fick hederspris för projektet "Fullständig elektrisk avsaltning utan pumpar eller ventiler".

Anton Moberg, LTH tog hem vinsten i studentkategorin för projektet "PassiveTrack MagLev". Hederspristagare i samma kategori var **Henrik Nilsson** och **Nicklas Nilsson** med "N'light".

FOTO: KENNET RUONA

Grattis Hans Swärd…

… professor vid Socialhögskolan, till FORSA-priset som är en hedersutmärkelse som delas ut vartannat år. Du får priset för att du bland annat "åstadkommit förbättringar och ett paradigmskifte i sättet att stödja hemlösa som bland annat bidragit till att byta fokus från människan som socialt problem till strukturellt betingade faktorer".

Hur känns det?
– Jag är glad och känner mig ärad.

Vad hoppas du att priset ska få för följder?
– Jag hoppas dels att det ska höja statusen på tredje uppgiften – att få ut sin forskning till en större publik. Dels att de grupper som jag forskar om – särskilt utsatta familjer, ska få en ökad synlighet. Och att själva forskningen kring dessa grupper också ska få högre status.

Kemister prisas för jämställdhetsarbete

Viveka Alfredsson, professor i fysikalisk kemi och **Jörgen Nilsson**, administrativ chef, har tilldelats Gunilla Jarlbros pris för deras jämställdhetsarbete inom Kemiska institutionen.

Pedagogikpris till ortoped

Det pedagogiska priset "Skalpellen" har tilldelats **Evgenia Manousaki** vid ortopediska kliniken i Lund. Priset delades ut av läkarstudenterna termin 8.

LUNDS UNIVERSITET

POSTTIDNING B

Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund
www.lu.se

Hallå Christian Jörgensen...

… nationalekonom som forskar om livsmedelsförsörjning vid Agrifood, ett centrum med regeringsuppdrag att göra analyser av livsmedels-, jordbruks- och fiskerinäringen. Under Hållbarhetsveckan tar Debatt i Lund upp detta under rubriken ”Mat, makt och miljö – går det äta klimatsmart?”

FOTO: JOHAN BÄVMAN

Går det att äta klimatsmart?

– Man kan definitivt äta mer eller mindre klimatsmart. Det finns ett mycket enkelt och tydligt tips: Undvik kött och minska intaget av mejerivaror. Framför allt ska man undvika att äta rött kött, främst lamm och nöt, men även griskött. Animalieproduktionen står enligt beräkningar för 15 procent av de globala koldioxidutsläppen och vår köttkonsumtion har skjutit i höjden sedan andra världskriget, även om den ser ut att plana ut nu.

Men det är ju inte bara köttproduktionen som ökar koldioxidutsläppen. Vore det inte bra idé att klimatmärka all mat i livsmedelsaffärerna?

– Problemet är att det finns många olika faktorer att ta hänsyn till och det är svårt att beräkna hur stor klimatpåverkan ett visst livsmedel har. Dessutom är det komplicerat att kommunicera resultatet på ett begripligt sätt till den vanlige konsumenten. Att dra ner på köttkonsumtionen däremot är ett enkelt och tydligt budskap som dessutom gynnar den enskilde konsumentens hälsa.

Är det klimatsmart att välja ekologiska varor?

– Ekologiska varor kan vara bra på andra sätt, men de är inte per automatik det mest klimatsmarta alternativet. Många konsumenter tror att de gör något gott för klimatet genom att lägga lite extra pengar på ekologiska varor. Är det klimatet de vill gynna så finns risk att de då lägger sina pengar på fel saker. Under vissa omständigheter kan ett konventionellt och intensivt storjordbruk vara mer klimatsmart än ett småskaligt ekologiskt.

Men läggs det inte alltför stort ansvar på den enskilde individen att göra klimatsmarta val, exempelvis när det gäller att äta rätt?

– Ja, egentligen hade det bästa varit om vi hade politiska styrmedel som ser till att maten som finns i affärerna är klimatsmart. Men så är det inte idag. Livsmedelsproduktionens omfattande regelverk tar i själva verket lite hänsyn till klimatet. Det handlar mer om att värna om bönderna och den inhemska eller europeiska produktionen av livsmedel.

Borde regelverket skrivas om?

– Ja, det skulle kunna vara ett större fokus på att minska växthusgaserna. Men det räcker inte med att Sveriges eller ens att EU:s regelverk skrivs om. Besluten borde fattas på global nivå. Annars riskerar vi bara att slå ut EU:s jordbrukare och då har vi inte gjort mycket nytta. I avsaknad av effektiva globala regleringar kan vi i alla fall göra vad som är näst bäst, det vill säga skära ner på köttkonsumtionen.

ULRIKA OREDSSON

DEBATT I LUND är en del av Hållbarhetsveckan och hålls den 25 april. Miljöminister Karolina Skog deltar i panelen. liksom Henrik Smith (LU), Chalmersforskaren Fredrik Hedenius, Ann-Helen Meyer von Bremen, författare till boken ”Makten över matkassen” och Hilda Runsten, Lantbrukarnas riksförbund. Moderator är journalisten Tomas Tengby. Debatten hålls kl 20 på Café Aten. Dörrarna öppnas kl 19.30